

Revista Catalana de Musicologia, núm. VII (2014), p. 39-90
ISSN (ed. impresa): 1578-5297 / ISSN (ed. electrònica): 2013-3960
DOI: 10.2436/20.1003.01.26 / <http://revistes.iec.cat/index.php/RCMus>

TOMÀS MILANS I GODAYOL, ESCOLÀ I MESTRE DE CAPELLA DEL PALAU DE LA COMTESSA (C. 1680-1714) I LA SEVA RELACIÓ AMB SANT JOSEP ORIOL

JOSEP MARIA GREGORI I CIFRÉ

RESUM

Tomàs Milans i Godayol, membre d'una nissaga de músics catalans del segle XVII i XVIII, es formà, amb el seu germà Carles, a l'escolania del Palau de la Comtessa de Barcelona, on van entrar a l'entorn de 1680. Tomàs va succeir el seu mestre Felip Olivelles en el magisteri del Palau, càrrec que exercí fins al tràgic desenllaç de la Guerra de Successió, que el va conduir a refugiar-se a la catedral de Girona. Els avantpassats de Milans i sant Josep Oriol estaven emparentats. El sant va vetllar per la formació del jove Tomàs i aquest, juntament amb els escolans del Palau, va ser testimoni de nombrosos fets extraordinaris que van acompanyar els darrers anys de la vida del sant. Milans, amb els quatre escolans del Palau, va interpretar les seves *Lletanies de la Mare de Déu* i l'*Stabat Mater* de F. Olivelles als peus del llit mortuori de sant Josep Oriol. L'article recull les declaracions que feren els antics escolans del Palau Cosme Palmés i Anastasi Barberà, juntament amb les que feren antics escolans i músics del Pi i el Palau com Francesc Oliva, Joan Feliu, Joan Baptista Vidal, Joan Morrerres, Francesc Llussà, Josep Rossell, Pere Joan Clavell, Pau Rosés, i també Pere Rabassa des de Sevilla, en el procés de beatificació de sant Josep Oriol, obert el 1759.

PARAULES CLAU: Tomàs Milans i Godayol, sant Josep Oriol, escolans del Palau, escolans del Pi, Cosme Palmés, Anastasi Barberà, lletania de T. Milans, *Stabat Mater* de Felip Olivelles, Palau de la Comtessa, Guerra de Successió.

TOMÀS MILANS I GODAYOL, CHORISTER AND CHAPEL MASTER OF
THE PALACE OF THE COUNTESS (C. 1680-1714) AND HIS RELATIONSHIP
WITH ST. JOSEP ORIOL

ABSTRACT

Tomàs Milans i Godayol, a member of a family of Catalan musicians of the 17th and 18th centuries, was trained, with his brother Carles, at the choir school of the Palace of the Countess in Barcelona, which they entered around 1680. Tomàs succeeded his teacher Felip Olivelles as chapel master of the Palace, a position which he held until the tragic end of the War of the Spanish Succession, which forced him to take refuge in the Cathedral of Girona. The ancestors of Milans and of St. Josep Oriol were related. Josep Oriol oversaw the training of the young Tomàs who, together with the Palace choristers, witnessed the many extraordinary events that marked the latter years of the saint's life. Milans, with the four choristers of the Palace, performed his *Litanies of the Mother of God* and F. Olivelles' *Stabat Mater* at the foot of St. Josep Oriol's deathbed. This paper presents the statements made by the former choristers of the Palau, Cosme Palmés and Anastasi Barberà, together with those made by the former choristers and musicians of Santa Maria del Pi and the Palace, including Francesc Oliva, Joan Feliu, Joan Baptista Vidal, Joan Morrerres, Francesc Llussà, Josep Rossell, Pere Joan Clavell, Pau Rosés and also Pere Rabassa from Seville, in St. Josep Oriol's beatification process, which began in 1759.

KEYWORDS: Tomàs Milans i Godayol, St. Josep Oriol, choristers of the Palace of the Countess, choristers of Santa Maria del Pi, Cosme Palmés, Anastasi Barberà, *Litany* of T. Milans, *Stabat Mater* of F. Olivelles, Palace of the Countess, War of the Spanish Succession.

Les arrels de la nissaga familiar dels músics Milans de Canet de Mar ens remetent a mitjan segle XVI, època en què els seus membres eren mariners i negociants. Joan Milans i Roig (1596-1636), besavi dels músics Milans, va obtenir del monarca Felip IV la concessió del nomenament de ciutadà honorat de Barcelona el 1632,¹ un títol que romangué a mans d'aquesta família fins a Francesc Milans de Valls (1775-1841), notari d'Arbúcies.

L'hereu de Joan Milans fou Marc Antoni Milans i Macià (1625-1708), futur protector de sant Josep Oriol, el qual, com que era menor d'edat quan van traspasar els seus pares el 1636, va estar sota la tutela dels curadors que Joan Milans havia disposat en el seu testament; un d'ells era Francesc Bogunyà, l'avi matern de sant Josep Oriol.²

1. Arxiu Nacional de Catalunya (ANC): *Llinatge Milans*, 323-6-17, on es conserva el document original. Vegeu-lo reproduït a Josep Maria GREGORI I CIFRÉ, «El llinatge Milans de Canet de Mar (s. XVI-XIX)», a *La nissaga dels músics Milans de Canet de Mar i la seva relació amb Sant Josep Oriol*, Canet de Mar, Els 2 Pins, 2014, cap. 1.

2. Josep Maria GREGORI I CIFRÉ, «Sant Josep Oriol i la família Milans», a *La nissaga dels músics Milans de Canet de Mar i la seva relació amb Sant Josep Oriol*, Canet de Mar, Els 2 Pins, 2014, cap. 3.

Marc Antoni Milans i Macià esposà Maria Anna Godayol, la família de la qual provenia d'Arbúcies, el 16 de febrer de 1648 a la parroquial de Canet de Mar. El matrimoni infantà deu fills, entre ells, els músics Carles i Tomàs Milans i Godayol. Carles nasqué el 8 de juny de 1669 i Tomàs, el 7 de març de 1672:

Vuy als set de mars de l'any mil sis sents / cetanta y dos fonch batejat en las fonts / Baptismals de la parrochial iglesia de / la Vila de Canet de Mar, Tomas, / Francisco, Benet, Felix, fill llegalim / y natural del Sr. March Antoni Milans / ciutada honrat de Barcelona, y de / Marianna muller de aquell, foren / padrins Benet Milans mariner y Maria / Milans donzella tots de Canet de / Mar Bisbat de Gerona, ministra / Hyacintho Faines pre. y vicari.³

1. L'ENTRADA A L'ESCOLANIA DEL PALAU I LA CONVIVÈNCIA AMB SANT JOSEP ORIOL

La relació entre sant Josep Oriol i Tomàs Milans es prolongà durant prop de vint-i-dos anys, des de l'entrada de Tomàs a l'escolania del Palau, a l'entorn de 1680, fins al traspàs del sant, el 23 de març de 1702. En el decurs d'aquells anys el sant deixà una profunda empremta espiritual en el jove Tomàs; la tutela que exercí sobre ell durant la infantesa, el despertar de la seva vocació sacerdotal i les vivències que Tomàs compartí amb el sant, algunes de les quals foren, sens dubte, extraordinàries, en donen testimoni.⁴

Tomàs Milans i Godayol, juntament amb el seu germà Carles, es va formar a l'escolania de la capella del Palau de la Comtessa de Barcelona amb el seu mestre de capella, Felip Olivelles, i l'organista, Jeroni Oller. La seva admissió a aquell prestigiós centre musical de Barcelona es podria explicar, en bona part, per l'amistat del seu pare, Marc Antoni Milans i Macià, amb l'organista del Palau, Jeroni Oller, el qual també era fill de Canet de Mar.

Els germans Carles i Tomàs van rebre la seva formació musical en aquell destacat centre barceloní, guiats sota la tutela de sant Josep Oriol. El que no resta clar és si des del primer moment es van hostatjar a casa del mestre de capella Felip Olivelles, amb els altres dos infants cantors de l'escolania del Palau, tal com ho establien les ordinacions de la capella, o si, durant una època, o uns anys, van con viure amb el sant i la seva mare, Gertrudis Bogunyà, a la casa del carrer d'en Xu-

El nexa de parentiu que unia els Milans amb la família del sant provenia dels lligams entre els avantpassats de les respectives branques maternes, entre Francesc Bogunyà i Puig, l'avi matern del sant, i Elisabet Puig de Terrassa i Margarida Macià i Puig, besàvia i àvia maternes de Carles i Tomàs Milans.

3. Arxiu Diocesà de Girona (ADG), Arxiu Parroquial de Canet de Mar (APCM): *Baptismes* 2. 3. 4. 5 / 1617-1686, f. 98v.

4. Josep Maria GREGORI I CIFRÉ, «Tomàs Milans i Godayol (1672-1742)», a *La nissaga dels músics Milans de Canet de Mar i la seva relació amb Sant Josep Oriol*, Canet de Mar, Els 2 Pins, 2014, cap. 5, on presentem la documentació conservada en aquest sentit.

clet, tal com ja ho havia fet el seu germà gran, Marc Antoni, mentre estudiava medicina a Barcelona, entre 1671 i 1678.⁵

Aquesta hipòtesi es desprèn de la declaració que féu Antoni Serra, jutge de la Reial Audiència, en el procés de beatificació del sant, on afirmava que Tomàs Milans havia conviscut amb ell:

[...] se recorda també ell testimoni haver / ohit dir a diferents personas fidedignas y en es-/pecial al dit Rnt Thomas Milans pbre., parent / que era de dit Dr Oriol, y que habità ab ell / en una mateixa casa, que empleava molta / part del dia tenint y fent oracio a Deu y en espe-/cial a la nit, dormint per est efecte molt poch [...].⁶

És probable que la convivència dels petits Carles i Tomàs amb sant Josep Oriol no fos tan intensa com la que visqué el seu germà gran Marc Antoni, atès que a partir de la seva ordenació sacerdotal —cantà missa a la parroquial de Canet de Mar el 29 de juny de 1676—, el sant va passar a ser preceptor dels infants Tomàs Gasneri i Gerònima Boixadors, per la qual cosa passava moltes hores a la seva residència de la plaça de les Cols (l'actual plaça del Rei), a banda de les temporades que es traslladava amb els Gasneri a la seva torre de Tiana. Respecte a això, Tomàs Vergés, el darrer biògraf del sant, apuntà el següent:

No se sap segur si ell [sant Josep Oriol] vivia a casa seva amb sa mare o a casa dels Gasneri. Nadal opina que vivia amb aquests últims (Nadal, vol. 1, p. 73-74). No sembla inversemblant el creure que vivia amb la seva mare, i que segons les necessitats es quedés a menjar, almenys a dinar, a casa dels Gasneri (Nadal, vol. 1, p. 81), segons es dedueix del fet que, dinant en tal lloc, li fos impedit el menjar del plat que li oferien (Nadal, vol. 1, p. 81) [...]. També indica que passava temporades amb els Gasneri, la carta que escriu el sant el 30 d'agost de 1682 [adreçada a Marc Antoni Milans i Macià, el pare de Carles i Tomàs] on diu que «per estar en casa de una filla del regent que fou Boxados;

5. Tanmateix, Rossend Llates afirmava que «tanto Carlos como Tomás vivían en casa de Mo-sén Oller, su profesor de música. Era la costumbre de la época», cf. *Vida de San José Oriol*, Barcelona, Barna, 1953, p. 77. Segons relatava el pare Nadal, «de sus sobredichos hermanos [de Marc Antoni Milans i Godayol] Cárlos y Tomás (que pasaron su juventud, y sus estudios de música en Barcelona) cuidó el B[eato] con la mas oficiosa vigilancia y tierno amor, hasta que los vió decentemente acomodados, y bien sentada su christiana conducta» (cf. Francesc NADAL, *Vida del Beato Doctor Josef Oriol, sacerdote operario entre los primitivos del Oratorio de S. Felipe Neri, y Beneficiado de la Parroquial Iglesia de Nuestra Señora del Pino, de Barcelona. Escrita por el P. D. Francisco Nadal presbítero de dicho Oratorio barcelonés, en el año 1809 é impresa en el de 1815*, vol. 1, Barcelona, Juan Ignacio Jordi Impresor y Librero, 1815, p. 59). Un altre autor, seguint les paraules del pare Nadal, escrivia: «Carles y Tomás devían al nostre Sant l'interés y gran diligencia q'havia tingut en sa educació é instrucció, quan encara jovenets vingueren ells també a Barcelona per a aprendre de Música» (cf. Carlo SALOTTI, *Vida de Sant Joseph Oriol*, Barcelona, Eugeni Subirana, 1910, p. 68).

6. Arxiu Parroquial de Santa Maria del Pi (APSMP): *Processus originalis super fama Sanctitatis / vita, virtutibus & miraculis R. Servi De. / Dris. JOSEPHI ORIOL Pabri. Bti. / Eclla. B. Maria de Pinu / Barcinonensis / Inceptus mense Decembri 1759, & absolutus 27. / Martij 1764* (a partir d'ara, P. O. 1). Testimoni d'Antoni Serra, f. 879.

casa de don Thomas de Gasnedí, mestre deix de camps general, es causa que no pua ser llarg hi com volria en servire que estich per anarmen en la torra en Tiana a encenyar a un fill gramatica» (Nadal, vol. 1, p. 70). Per tant no és inversemblant creure que, ordinàriament, vivia amb sa mare. Que els matins anés als seus ministeris de l'Oratori i que a partir de mig matí i tardes, les dediqués als fills de Tomàs de Gasneri.⁷

En tal cas, doncs, els vespres pogué compartir els àpats nocturns i les darreres converses i pregàries del dia amb els petits músics de la família Milans. Seguint la hipòtesi de mossèn Vergés, es podria pensar que Carles i Tomàs podien haver conviscut amb el sant al carrer d'en Xuclet fins al Nadal de 1684 o principis de 1685, en què traspassà Gertrudis Bogunyà.

En el moment d'entrar a la capella del Palau, cap al 1680, Carles i Tomàs deurien comptar, respectivament, a l'entorn d'onze i vuit anys d'edat. En feia nou que Jeroni Oller regia l'organistia d'aquell prestigiós centre i un de l'arribada de Felip Olivelles, procedent del magisteri de la catedral de Tarragona. Olivelles romangué al capdavant de la capella del Palau des de la vigília de Nadal de 1679 —en què havia succeït Gaspar Dotart⁸ (mestre del Palau des de 1671)— fins a la seva jubilació, el 12 d'agost de 1699:

A 24 Dibre de 1679 / entra â desempeñar la mestria / el Sr Dn Felipe Olivelles.
En agos-/to de 1699 fue jubilado y en / agosto de 1702 murió.⁹

La formació musical dels infants Milans també era seguida ben de prop per l'organista del Palau, Jeroni Oller, el qual hi regí el magisteri de l'orgue entre els anys 1671 i 1721, en què traspassà. El seu cos fou soterrat dins la mateixa església del Palau:

En enero de 1671 el Rdo / Geronimo Oller Pbro y â 21 de / junio de 1721 fue enterrado en / esta iglesia.¹⁰

Jeroni Oller també provenia de la vila de Canet de Mar. La relació entre les famílies Milans i Oller apareix documentada en diverses fonts de l'època, i, d'altra

7. Tomàs VERGÉS I FORNS, *Acció i contemplació en sant Josep Oriol («No saber i saber»)*, tesi doctoral mecanoscrita, Barcelona, Facultat de Teologia, 1988-1989, p. 49-50.

8. Sobre aquest compositor, vegeu Jordi RIFÉ I SANTALÓ, «Aspectes musicals del segle XVII català i francès: noves dades del compositor Gaspar Dotart», *Revista Catalana de Musicologia*, vol. 3 (2007), p. 61-67.

9. ANC: *Arxiu del Palau Reial Menor*, unitat 522. Es tracta d'un quadern, enquadernat amb fulls grocs, que redactà l'organista del Palau, Pedro Guarro, el 1870, i que probablement Josep Rafael Carreras conegué quan va redactar el seu opuscle sobre sant Josep Oriol (cf. Josep Rafel CARRERAS I BULBENA, *La música en la agonía del Beat Joseph Oriol*, Barcelona, Joan Bta. Pujol y Cia, 1898, p. 19). Sobre Felip Olivelles, vegeu, també, Jordi RIFÉ I SANTALÓ, «Noves dades biogràfiques de Felip Olivelles», *Revista Catalana de Musicologia*, vol. 1 (2001), p. 221-222.

10. Jordi RIFÉ I SANTALÓ, «Noves dades biogràfiques de Felip Olivelles», *Revista Catalana de Musicologia*, vol. 1 (2001), p. 221-222.

banda, no fóra inversemblant pensar en la possibilitat que l'organista del Palau hagués mantingut algun lligam de parentiu amb Miquel Oller (1652-1717), el titular de l'orgue de la parroquial de Canet de Mar.

El 1701, Jeroni Oller actuà de procurador de Susanna Bonamich —vídua de Marc Antoni Milans i Godayol, germà gran de Carles i Tomàs—, i intervingué en la permuta del benefici personat que Tomàs Milans posseïa a la parroquial de Canet a favor de Josep Vendrell. En aquell document, *Hyeronimus Oller Presbiter et Musicus vulgo organista Ecclesiae Beatae Virginis Mariae Palatii Comitissae*, consta com a hereu, i, per tant, fill de Jeroni Oller *lini textoris dictae Villae*, teixidor de la vila de Canet de Mar, el qual traspassà el 1706.¹¹

Aquell mateix any hom feia esment de l'organista Jeroni Oller dins del marc documental del llarg plet entre Tomàs Milans i els jurats i el rector de la vila de Canet. Des de 1698, Oller obtenia el benefici que Miquel Vendrell havia deixat vacant a l'església de Canet de Mar. Jeroni Oller, en qualitat de fill de la vila i tot i no residir a la parroquial, posseïa el dret d'admissió, la qual cosa serà, precisament, el que hom denegarà a Tomàs Milans, en el plet que va mantenir amb el rector i els jurats de la vila entre els anys 1702 i 1710.¹²

De ben segur, doncs, que la confluència d'aquella relació a tres bandes, és a dir, entre Marc Antoni Milans i Macià, Jeroni Oller i sant Josep Oriol, és el que va facilitar l'admissió dels infants Carles i Tomàs Milans a l'escolania d'aquell important centre musical de Barcelona per part del seu mestre de capella, Felip Olivelles.

En la carta que sant Josep Oriol adreçà a Marc Antoni Milans el 30 d'agost de 1682, el posava al corrent del curs que seguien els estudis musicals dels seus fills Carles i Tomàs:

Lo cas es que la ultima vegada que parlí a al Sr. mestra dels minyons com se aportavan, me respongué en presensia del Sr. Rnt. Oller, que Carlos anava reixint molt bé y que aprendre orga més que Thomas may ha tingut lo cor al cant, y que no y a remey de que aprenda y que més valdria que se trates de donar-li atra estrancont, yo li fiu de resposta que les y escriuria a V. y axy si pot venir a donar-i una vista sera molt bo [...] y los minyons estan bisarros [...].¹³

El 1682 Tomàs tenia tan sols deu anys d'edat, mentre Carles ja era a punt de complir els tretze. Tanmateix, la carta sembla posar de manifest alguns dels trets

11. ANC: *Llinatge Milans*, 323-2-2-1-9 i ADG. APCM: *Òbits* 3. 4. / 1693-1760, f. 66v.

12. ANC: *Llinatge Milans*, 323-3-8-2-1, f. 77 del plet.

13. Cf. Juan BALLESTER Y CLARAMUNT, *Vida de San José Oriol*, Barcelona, Imprenta de Eugenio Subirana, 1909, p. 633, on transcriu aquella carta. Per la seva banda, el pare Nadal la traduï al castellà i quan parlava de Tomàs ho féu amb aquests termes: «[...] pero que Tomás nunca ha tenido inclinación al canto; y que no hay que hacerle aprenda nada, y que mas valiera encaminarle á otra carrera». Vegeu Francesc NADAL, *Vida del Beato Doctor Josef Oriol, sacerdote operario entre los primitivos del Oratorio de S. Felipe Neri, y Beneficiado de la Parroquial Iglesia de Nuestra Señora del Pino, de Barcelona. Escrita por el P. D. Francisco Nadal presbítero de dicho Oratorio barcelonés, en el año 1809 é impresa en el de 1815*, vol. 1, Barcelona, Juan Ignacio Jordi Impresor y Librero, 1815, p. 70.

del caràcter de l'infant Tomàs, decantat encara en aquella tendra edat per altres coses a part de la música.

El seu tarannà lúdic i despreocupat, que deixa entreveure aquella carta, va romandre ben il·lustrat en l'escena de l'anada a la comèdia en què es creuà pel camí amb sant Josep Oriol, el qual li llegí les intencions. Desconeixem la data en què això succeí, però cal situar l'escena durant la joventut de Milans —«minyó», li diu el sant—, probablement entre els anys 1685 i 1690, és a dir, quan ja hauria fet el canvi de veu i es trobaria en l'efervescència de la plena adolescència.

El sant feu palès en aquella escena el seu do de penetració del pensament. La inesperada vivència del jove Tomàs, sorprenent i del tot inesperada per a ell, va aparèixer en les respectives declaracions que, els dies 3 i 22 de juliol de 1762, van fer els beneficiats del Pi, Pau Morrerres i Joan Baptista Vidal, per al procés de beatificació del sant. Vidal havia nascut a l'entorn de 1715 i, després d'anar a aprendre de lletra al Pi, als sis anys,

en la edat de vuyt / anys entrat escolà de cant, y prosseguit despres / per musich y coadjutor del mestre de la ca-/pella de musica de la referida igla. fins al / mis setcents sinquanta en que fou elegit / Mestre de la mateixa capella y axis en lo / discurs de dit temps haja conegut y tractat / a diferents conresidents sacerdots de la ma-/teixa igla. ab dit servent de Deu [...],¹⁴

entre els quals fa esment de Joan Morrerres, oncle de Pau Morrerres.¹⁵

Ambdós declarants —Vidal i Morrerres— havien sentit explicar el relat de l'escena de l'anada a la comèdia a Tomàs Milans i Campus, mestre de capella dels Sants Just i Pastor, nebot de Tomàs Milans i Godayol i fill del seu germà Carles Milans i Godayol, organista de la parroquial de Martorell. Pau Morrerres, que el 1762 comptava cinquanta-vuit anys, ho explicà així:

Dixit: que lo reverend Thomas Milans [i Campus] Me. de / capella de la Parroquial Iglesia de St. Just ja / difunt contá â ell testimoni lo seguent / cas. Que sabia de voca de un oncle seu —nomenat / també— Thomas / Milans [i Godayol] —y nebot del ser-/vent de Déu— al qual essent estudiant li passà / lo seguent succés. Que cert dia a la tarda / sen anaba a la Comedia, y haventlo lo ser-/vent de Déu encontrat en lo carrer dit / de la Devallada dels Lleons, de la present ciutat, / li pregunta a hont anaba; y ell, per a / no manifestarli son intent, respongué / que anaba á visitar á Maria Sma. de la / Mercè. A lo que li respongué lo servent / de Déu, amb imperi: «Què dius, miñó? que / sit veias la cara sembla la de / un mal esperit per la mentida que dius. Pues com pots dir que vas á visitar a M^a / SSma. si vas á la Comedia?» Del que con-/fus lo nebot se li arro-

14. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, P. O. 1, f. 1539-1552.

15. Desconeixem si Pau Morrerres tenia alguna relació amb Pere Morrerres, mestre de capella de Vilafranca del Penedès, actiu entre els anys 1700 i 1736 (cf. Joan CUSCÓ I CLARASÓ, «Mestres de capella i organistes a Vilafranca del Penedès durant els segles XVII i XVIII», *Bulletí de la Societat Catalana de Musicologia*, vol. 4 (1997 [1999]), p. 205-212).

dillà als peus, y li / demaná perdó. Y tingué est, per / do de penetració de cors est coneixement del / servent de Déu, per quant predicava / no li podia venir de altra part sino per / llum superior y sobre natural. Que ab / est mateix llum segons referian son oncle / y altres persones coetaneas del servent de / Déu, coneixia lo estat de las conciencias / dels que acudian a ell per a curar com ho / te referit en lo interrogatori divuyt. Y que de / esta penetració de interiors se seguia lo procurar / estos la esmena de sas vidas [...].¹⁶

Respecte a aquesta mateixa escena, el mestre de capella del Pi, Joan Baptista Vidal,¹⁷ de quaranta-set anys, declarà el següent:

Y finalment / també te present haver ohit varias vegadas / del q^o Thomas Milans [i Campus] pbre. nebot de altre Rnt. / Thomas Milans [i Godayol] pbre. tambe difunct que est va- / rias vegadas li havia referit que en una ocasio / anant y encaminant-se ell â la Casa de las Come- / dias, dit servent de Deu lo havia encontrat y pre- / guntat a hont anava, y que haventli volgut ocul- / tar, dientli que anava á visitar á Nostra Sra. / de la Merce, dit servent de Deu li havia penetrat / la intencio, manifestantli que era la de anar / á veurer representar la comedia y no de anar / á visitar á nostra Sra., increpantli tambe la / mentida y ponderantli la falsedat de aque- / lla y axis haver restat Milans confús y / avergonyit.¹⁸

El pare Nadal referí l'escena a partir de les citades declaracions de Pau Morrerres i Joan Baptista Vidal, beneficiats del Pi, els quals, com ja hem vist, ho coneixien

de ohidas de otro Sacerdote llamado también Tomás Milans (sobrino de aquel, con quien pasó el caso) y de cuya propia boca lo había sabido. De la misma lo supo también su discipulo Francisco Casamor músico de la catedral de Barcelona, hombre sumamente veráz, que me lo ha contado á mi mas de una vez.¹⁹

16. APSMP: *Processus Originalis / Apostolicus super Virtutibus et / Miraculis in specie V. Ser. Dei / Dris. Jphi Oriol Pbri. Benefciati / Parrochialis Ecclesiae B. Mae. de Pinu / Barchinonensis / tam ne pereant probationes & quam / Compulsorialis, et Definitivus. Inceptus 30 Januarii 1768, et finitus 14 April / 1778* (a partir d'ara, P. O. 2). Testimoni de Pau Morrerres, f. 1248v-1249r. Vegeu els plec solts de l'esborrany d'aquesta declaració a APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, armari vi, prestatge V-A, vol. 163, lligall D. 2, plec solt foliat 1209-1228, f. 1217r. El mateix Pau Morrerres, el 24 de novembre de 1770, declarà el que havia sentit explicar diverses vegades a Francesc Mas —confessor de sant Josep Oriol—, Francesc Llussà —organista del Pi— i al seu oncle Joan Morrerres, amic del sant (cf. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, P. O. 3, f. 212).

17. Joan Baptista Vidal havia succeït Pau Llinàs en el magisteri de capella del Pi el 1750 i traspassà el 27 de maig de 1769 (cf. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, armari vi, prestatge V-A, vol. 162, borradors, lligall D. 1, plec 85, la declaració del qual concorda amb P. O. 1, f. 1539, i P. O. 2, f. 1140v).

18. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, P. O. 1, testimoni de Joan Baptista Vidal, al terme de l'article 80, f. 1546v-1547r, i APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, armari vi, prestatge V-A, vol. 162, lligall D. 1, plec núm. 85, f. 376.

19. Francesc NADAL, *Vida del Beato Doctor Josef Oriol, sacerdote operario entre los primitivos del Oratorio de S. Felipe Neri, y Beneficiado de la Parroquial Iglesia de Nuestra Señora del Pino, de Barcelona. Escrita por el P. D. Francisco Nadal presbítero de dicho Oratorio barcelonés, en el año 1809*

La Davallada o Baixada dels Lleons que esmenten les declaracions correspon a l'actual carrer d'Ataülf, que parteix de la plaça de Sant Miquel, darrere l'Ajuntament de Barcelona, i on encara avui té la seva portalada principal l'antiga església del Palau de la Comtessa, anomenada *Mare de Déu de la Victòria*.

La convivència dels germans Milans amb sant Josep Oriol conclouria entre finals de 1684 i principis de 1685, quan traspassà la mare del sant. L'any següent, el 1686, sant Josep Oriol viatjà a Roma, on va obtenir del papa Innocenci XI la concessió d'un benefici a l'església de Santa Maria del Pi; feia deu anys que havia cantat missa a la parroquial de Canet de Mar. El 14 de gener de 1687 fou admès entre els beneficiats d'aquella antiga parròquia barcelonina i, a partir de llavors, s'installà de rellogat a casa de la senyora Maria Padrós, al carrer de la Flor.

Tomàs Milans completaria la seva formació musical a la capella del Palau a l'entorn dels anys 1688-1690, però hi va romandre en qualitat d'arpista i tenor i, «sota la vigilància d'Oriol, pogué continuar la carrera eclesiàstica y arribar després a sacerdot»,²⁰ la qual cosa s'esdevingué a finals de 1701. Quan el 23 de desembre de 1697 el sant escrivia a Susanna Bonamich —vídua de Marc Antoni Milans i Godayol, el germà gran de Carles i Tomàs, que havia traspassat en plena joventut el 1695—, feia palesa la difícil situació econòmica que es vivia a Barcelona a causa del setge de l'Exèrcit francès —«quant los francesos seran fora que son causa que todas las cosas van caras a no poder mes»—, i manifestava que «lo pobre Thomás no guaña per menjar per encara assi havem passats grans treballs, y encara ne passam, no obstant axo donará providencia de lo que podrá per son pare. y aconsejará a V. Ma. per los grans treballs tinch entes V. Ma. passa [...]».²¹ És probable que a partir d'aquells anys Tomàs hagués començat a preparar-se per rebre els ordes menors, previs al sotsdiaconat.

é impresa en el de 1815, vol. 2, Barcelona, Juan Ignacio Jordi Impresor y Librero, 1815, p. 88. Aquest fet l'havia recollit, també, Masdeu: «Manifestolo a un sobrinito suyo que quiso darle a entender que iba a la Iglesia de la Merced, pues en tal manera le convenciò de que sus pasos eran para la comedia, que se echó el muchacho de rodillas a pedirle perdón» (cf. Juan Francisco de MASDEU, *Vida del Beato Josef Oriol*, Barcelona, Jordi, Roca y Gaspar, 1807, p. 166).

20. Cf. Carlo SALOTTI, *Vida de Sant Joseph Oriol*, Barcelona, Eugeni Subirana, 1910, p. 68.

21. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, armari vi, prestatge V-A, vol. 164, lligall D. 3, camisa 5. Còpia de les cartes del sant a A. Filiperes de Canet de Mar, fetes el 1763 per Joan Golart, apotecari de Canet (cf. FRANCESC NADAL, *Vida del Beato Doctor Josef Oriol, sacerdote operario entre los primitivos del Oratorio de S. Felipe Neri, y Beneficiado de la Parroquial Iglesia de Nuestra Señora del Pino, de Barcelona. Escrita por el P. D. Francisco Nadal presbítero de dicho Oratorio barcelonés, en el año 1809 é impresa en el de 1815*, vol. 1, Barcelona, Juan Ignacio Jordi Impresor y Librero, 1815, p. 149, i Juan BALLESTER Y CLARAMUNT, *Vida de San José Oriol*, Barcelona, Imprenta de Eugenio Subirana, 1909, p. 131-132). Marc Antoni Milans i Macià, el pare de Carles, Tomàs i del recentment traspassat Marc Antoni, tenia llavors setanta-dos anys, vivia a Canet amb la seva nora vídua, Susanna Bonamich, i el seu nét, el petit Aleix Milans i Bonamich. En aquells anys, la convivència entre els membres de la família Milans no era fàcil. Susanna Bonamich es queixava per correu al sant de les dificultats que travessaven i per això Tomàs Milans i el seu germà Aleix desitjaven que el seu pare es decantés a destinar l'herència al seu nét Aleix, segons sant Josep Oriol ho expressava a la vídua Bonamich en aquella mateixa carta.

2. EL RETROBAMENT AMB SANT JOSEP ORIOL QUAN TORNA DE MARSELLA

El 2 d'abril de 1698 sant Josep Oriol emprengué un segon viatge a Roma, però en arribar prop de Marsella caigué malalt i, després d'unes reveladores vivències a l'Hospital de Marsella,²² va emprendre el viatge de retorn a Barcelona, on va desembarcar el 22 de maig.²³ A partir d'aquell moment el sant començà a curar de gràcia. Abans de marxar, el 31 de març, havia redactat un testament de prevenció en el qual llegà, entre altres coses:

Item deixo y llego â Hieronima Llobet donz^a, que habita / en lo carrer de la dagueria de la present ciutat tota / la mia roba de calçar y vestir per que ne disposé â sas / voluntats menos la capa curta de xamellot que la / deixo â Thomas Milans mestre de capella del Pa-/lau de la Comptessa parent meu.²⁴

Aquesta al·lusió que feia el sant en el seu testament a la posició musical de Milans en qualitat de mestre de capella del Palau dona llum sobre la seva situació en l'esmentada capella. A la primavera de 1698, Milans ja assumia les funcions del seu magisteri, probablement, en qualitat de coadjutor o d'interí, un any i escaig abans de la jubilació del mestre Olivelles, la qual es féu efectiva durant l'agost de 1699.

En dues declaracions dels processos de beatificació, iniciats el 1759, s'esmenta que el sant havia proposat a Tomàs Milans d'acompanyar-lo en aquell segon viatge a Roma. Així ho relatà mossèn Carles Ferrer de Canet de Mar:

[...] en cierta ocasión dicho Siervo de Dios (Oriol) dijo al Rvdo. Tomás Milans si quería ir a Roma con él, y respondióle (Milans) que sí, le dijo (Oriol) que lo encomendase a Dios y a María Santísima, que él haría lo mismo; y pasados algunos días se fué dicho Siervo de Dios sin decir cosa alguna a dicho Milans; infiriendo de aquí

22. «Havent lo predict Svt. de Deu Joseph Oriol (com se ha dit / en lo article [...]) tingut una grave enfermedat en un hos-/pital de un lloch prop de Marsella en fransa, l'y aparta-/gue alli M^a Sm^a comunicantli esser voluntat de son fill / sem retornás a la ciutat de Bna., y allí curás los malals / ab lo señal de la Creu [...]» (cf. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, armari VI, prestatge V-A, vol. 165, lligall D-4, plec sense numerar). Vegeu Juan BALLESTER Y CLARAMUNT, *Vida de San José Oriol*, Barcelona, Imprenta de Eugenio Subirana, 1909, cap. XX.

23. Sobre el retorn en veler a la seva ciutat natal i els fets extraordinaris que van acompanyar aquell viatge, vegeu Juan BALLESTER Y CLARAMUNT, *Vida de San José Oriol*, Barcelona, Imprenta de Eugenio Subirana, 1909, p. 175-177.

24. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, P. O. 1, testament de sant Josep Oriol, 21 de març del 1698, f. 761v. Així mateix ho refermà l'inventari *post mortem* de 1702: «Item una capa curta de xamallot la qual tambe / deixa en son dit testament â Thomas Milans mes-/tre de Capella del Palau de Comptesa parent seu» (cf. «Inventari dels béns immobles de dit Doctor Oriol», 3 d'abril del 1702, f. 769v). Vegeu, també, Francesc NADAL, *Vida del Beato Doctor Josef Oriol, sacerdote operario entre los primitivos del Oratorio de S. Felipe Neri, y Beneficiado de la Parroquial Iglesia de Nuestra Señora del Pino, de Barcelona. Escrita por el P. D. Francisco Nadal presbítero de dicho Oratorio barcelonés, en el año 1809 é impresa en el de 1815*, vol. 1, Barcelona, Juan Ignacio Jordi Impresor y Librero, 1815, p. 163 i 254.

Milans que el Siervo de Dios había tenido alguna inspiración de que él (Milans) no fuese a Roma; pues habiéndose quejado dicho Tomás Milans a dicho Doctor Oriol, cuando regresó por haberse marchado sin decirle nada, respondió el Dr. Oriol: «Yo te había dicho que lo encomendares a Dios y a María Santísima, que yo haría lo mismo, y si hubiese convenido ya habrías marchado conmigo». Lo que dice el declarante por habérselo referido así dicho Tomás Milans.²⁵

Cosme Palmés (1690-1766) fou un testimoni excepcional de l'escena del re-trobrament entre el sant i Tomàs Milans. Palmés era un dels quatre escolans del Palau de la Comtessa i precisament aquell 22 de maig de 1698 es trobava a casa del seu mestre just en el moment en què sant Josep Oriol arribava de Roma. El 1761, seixanta-tres anys després, testificava l'escena que tingué lloc a casa del seu mestre.²⁶ Segons les paraules de Palmés, Tomàs Milans «se tencà dins lo apo-/sento a fi de compondrer alguna cosa de solfa [...]»,²⁷ per la qual cosa havia ordenat a la seva criada, Eulàlia, que si alguna persona demanava per ell, li digués que en aquell moment no hi era. El relat palesa, una vegada més, el do de clarividència del sant, acompanyat del bon humor que el caracteritzava:

[...] que ell testimoni conegué y tractà a dit / servent de Déu alguns dos anys poch, o, menos / antes que morís reordant-se y tenint ben pre-/sent que essent ell declarant de edat de alguns / onse, o, dotze anys estava per escolà de cant / ab lo Rt. Thomàs Milans Mestre de Capella / que aleshores era de la Igl^{la} del Palau de la / Comtessa, y que en un dia, no tenint present / si al matí, o, la tarde, estant ell testimoni en / la casa de dit Milans, vingué a ella dit servent / de Deu vestit de habit de paregrí ab esclavina y / bordó, (qual a les hores ell testimoni no conei-/xia) y demaná a la criada de dit Milans que se anomenava Eularia ja difuncta, se servís / avisar a dit Milans que lo havia de veurer / y parlar, y respecte que lo mateix Rt. Milans / en dit dia y ocaseo estava molt ocupat, y axí / havia donat orde à d^a Eularia sa criada / que ab qualsevol que lo demanés, respongués / que no era en casa, per só inseguint est orde / respongué à dit servent de Deu, que dit Rnt. / Milans no era en casa, à lo que veu y ohí ell / testimoni com dit servent e Deu digué a la pre-/dita criada que ho miràs be que ja lo troba-/ria en dita casa, y si be que insistia dita cria-/da en afirmar-li que no hi era; pero continuá / dit servent de Deu en dir-li que ho miràs be que / ja lo trobaria, y quedant dita criada y ell testi-/moni admirats que dit servent de Deu (qual / a les hores no coneixian, si que del vestir com-/prenian venia de fora ciutat, y axís no poder /

25. Rossend LLATES, *Vida de San José Oriol*, Barcelona, Barna, 1953, p. 177. Aquesta declaració fou extreta dels manuscrits dels processos de l'Arxiu del Pi, probablement del lligall D. 3, però en l'actualitat roman sense localitzar. Vegeu *infra* nota al peu 32.

26. Cosme Palmés figura entre els declarants del procés de beatificació en qualitat de «musicus civis Barchinone», fill de la «vila de Sabadell Bisbat de Barna., sa / edat setanta un anys y la professió musich / y resident de la capella del palau de la Comtes-/sa de la present ciutat. / [...]» (cf. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, P. O. 1, f. 1117).

27. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, armari VI, prestatge V-A, vol. 164, lligall D. 3, camisa 4, plec solt, f. 52.

naturalment saber si era, o no en casa dit Rt. / Milans) insistir à dir que ho mirassen y as-/segurar que ja lo trobarian; per só se resol-/gué dita criada á entrar, com entrá en lo quar-/to a hont era dit Rt. Milans y li raferí lo sobre / explicat, y veu ell testimoni com luego isqué / lo Rt. Thomas Milans, y aná á rebrer á dit servent / de Deu que era al entrar de dita casa, y repa-/rá que li doná un abrás ab demostració de / gran alegria y afecte,²⁸ y a les hores ohí y sabé / ell testimoni que era dit servent de Deu lo Dr. / Joseph Oriol y juntament esser parent de dit / Rnt. Milans, y retornar del camí de Roma / que havia emprés, y ohit amb ell testimoni / com dit servent de Deu digué a la predita / criada estas, o, semblants paraulas: no vos / deya jo que lo trobariau, y axi ell testi-/moni judica y creu que ab llum superior so-/lament sabia que dit Milans era en casa, y / desde la referida ocasió, y fins que morí dit / servent de Deu lo veu altrás diferents vegadas / no sols en la mateixa casa de dit Rt. Milans, / si també en la Igl^a parroquial de Nra Sra del / Pi de la qual era beneficiat y resident dit / servent de Deu, y ahont ell testimoni / anava á menut.²⁹

3. ELS VIATGES A CANET DE MAR I MATARÓ EN COMPANYIA DE SANT JOSEP ORIOL

Sens dubte, sant Josep Oriol deixà una profunda empremta en els germans Milans, i no degueren ser pocs els beneficis espirituals que Tomàs —el més proper a ell— obtingué dels seus lligams afectius amb el sant, des dels moments de convivència durant la infantesa, el despertar de la seva vocació sacerdotal fins a les extraordinàries vivències que compartí amb ell, de les quals fou un testimoni d' excepció.

Aquest fou el cas dels viatges que el sant i Milans van fer junts de Barcelona a Canet de Mar i a Mataró, en un dels quals els acompanyà Joan Morrerres. Aquest darrer, escolà i músic del Palau i del Pi, va relatar al seu oncle Pau Morrerres, beneficiat del Pi, com una vegada tornant de Canet de Mar ell, Milans i el sant, es van trobar a la riera d' Argentona un paralític, muntat a cavall acompanyat dels seus familiars. Aquell bon home venia, amb els seus acompanyants, del Segrià i s'havia desplaçat a la capital «mogut de la fama de curacions miraculosas obrava un capellá de la Iglesia parral. de Sta. M^a del Pi de Bna.», però en no trobar-lo i indicar-li que estava a Canet, «lo anava á encontrar [...] esperant que lo curaria».

Milans i el jove Morrerres van ser testimonis presencials d'aquella guarició miraculosa:

[...] que se recorda y te present haver ohit referir á dit Joan / Morrerres son on-

28. En un dels esborranys de les seves declaracions explicità que quan sant Josep Oriol i Tomàs Milans es van retrobar «se abressaren los dos / demostrant dit mestre gran alegría» (cf. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, armari VI, prestatge V-A, vol. 164, lligall D. 3, camisa 4, plec solt, sense numerar, f. 161-164).

29. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, armari VI, prestatge V-B, vol. 168, P. O. 1, testimoni de Cosme Palmés, f. 1118r-1119r.

cle, que en las ocassions te declarat sobre 7 lo article 41, en que encontrá en Canet â dit s. de Deu ha-/via vist que alli acudian differents malalts, recordanse / ÿ tenint present que en especial referia que en una de / ditas ocassions retornava de la vila de Canet junt ab dit / s. de Deu, ÿ Thomas Milans Pbre. ja diffunt, ÿ esdevingué / que després de haver passat per Mataró, ÿ encontrantse / en la riera de Argentona, encontraren á un home / a cavall junt ab altres que lo acompanyavan y que / dit s. de Deu los havia preguntat de ahont eran, ÿ ahon / anavan, ÿ haver respost lo home que anava â peu / que eran ÿ venian de la Ribera de Segra (qual dista / dos, ó tres dias de Bna.) ÿ esser lo home que anava á / cavall son pare qui estava tullit, de manera que per / si sol no se podia sostenir, ÿ que mogut de la fama de / curacions miraculosas obrava un capellá de la Iglesia / parral. de Sta. M^a del Pi de Bna., se havia fet portar / allí esperant que lo curaria; pero haventlos alli dit, / encontrar dit capellá en la vila de Canet, lo anava / á encontrar, ÿ que dit s. de Deu sens dirlos, ni demons-/trarlos esser ell lo capellá qui buscavan, l'ý havia dit / que lo baxes de cavall, ÿ haver lo home respost no / poder en manera alguna perque altrament cauria ÿ / haver dit s. de Deu proseguir en persuadirli lo matex / offerinse á judarlo á baxar, ÿ en effecte haverlo aixis / executat ajudanti també los dits Joan Morreras ÿ Tho-/ más Milans, ÿ en havent seguidament lo mateix s. de Deu / dit al home tullit que caminás aquell l'ý havia respost / no esser possible, per lo que persuadintlo y donantli la / ma lo havia fet caminar, ÿ despues caminar per si sol / agil y expedit, restant perfectament curat ÿ a les horas / haver conegut dits homens esser dit Dr. Oriol lo capellá / â qui buscavan.³⁰

Pau Morreras, beneficiat del Pi des de 1728, féu aquesta declaració el 24 de novembre de 1760, quan comptava seixanta-vuit anys. El seu relat es fonamentava en el que li havia explicat «Joan Morreras Pbre. oncle de ell / testimoni que conegué al servent de Deu, y fou musich / en la capella del Palau, que servia en la Igla. del Pi / vivint lo servent de Deu [...]».³¹

En una altra ocasió en què el sant s'havia de desplaçar a Canet, també el va acompanyar el jove Tomàs Milans. Mossèn Josep Figueró va recollir, el 1754, la narració d'aquell viatge que li havia fet Carles Ferrer de Canet; la seva declaració concordava amb la que Antoni Llampuig, deixeble de Tomàs Milans a la seu de Girona, féu el 1762, i que Rossend Llates recollí en la seva biografia del sant:

El Venerable Dr. Oriol, habiendo de venir a Canet, por asuntos familiares, le quiso acompañar el mencionado Rdo. Milans, y como el dicho Venerable andaba a pié le dijo: «Pasaré adelante, y tú vas a caballo, me conseguirás luego.» Subió luego a caballo dicho Milans, de manera que de preciso le tenía que encontrar en el Portal

30. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, P. O. 1, f. 1525-1538. Vegeu, també, una altra declaració de Pau Morreras, del 30 de juliol de 1762, al mateix fons, armari VI, prestatge V-A, vol. 162, lligall D. 1, plec solt, sense numerar, f. 403; d'aquesta darrera se'n conserva també una còpia al lligall D. 2, plec sense numerar.

31. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, armari VI, prestatge VI-A, vol. 170: *Processus Ap. / Ven. Ser. Dei / Doris. Jph Or-/iol Pbri. Super / ejus fama, / Sanctitatis, / Virtutum, et / Miraculorum / in Genere*, (P. O. 3), f. 213.

Nuevo; y no viéndole, preguntó por él en el Portal y le dijeron: «ahora acaba de pasar.» Apresuró la cabalgadura y con todas sus diligencias no lo pudo encontrar hasta pasado el Besós: y, antes de pasarlo preguntó si habían visto pasar por allí un sacerdote, y dándole las señas de él, le respondieron: «acaba de pasar el río, y, al pasar, el agua se ha apartado de él, y ha pasado a pie enjuto.» Y apretando el paso lo encontró con los zapatos y medias completamente secos.

Continuando ambos el camino, le sobrevino a Tomás un vehemente dolor y, quejándose el paciente, le dijo el Venerable Doctor que volviese a subir a caballo. Milans había bajado de caballo para caminar juntos, y le dijo que se había herniado con el movimiento y fuerzas que había hecho para obligar a caminar a la cabalgadura. Cabalgó (Milans) y se le sosegó repentinamente el dolor de la hernia; pero le dijo (el Santo) que, cuando pasarían por delante de la capilla de San Simón, de Mataró, se lo recordase, que entrarían en la capilla, y que allí con el agua bendita lo curaría.

Como el Rdo. Tomás ya no sentía el dolor, se olvidó al pasar por San Simón de entrar en la capilla; pero después de haber pasado le dijo el Venerable: «Tomás, ¿es así como me has hecho acordar de entrar a San Simeón?» A lo que le respondió que había tenido un olvido natural. Entonces le dijo (el Santo): «Como se conoce que no tienes dolor. Pero cuando pasaremos por delante de Nuestra Señora de Caldas, no te olvides que entraremos allí a curarte, y a dar las gracias a María Santísima.»

Pero lo que sucedió fué que, también se olvidó Tomás, y, reprendiéndole, el Venerable Doctor le dijo que no fuese tan olvidadizo de los favores que había recibido de María Santísima y así que, cuando pasarían por delante de la capilla de la Pieda, de Arenys de Mar, que se acordase.

Pero también se olvidó Tomás; pero cuando pasaron por delante de la Capilla del Calvario de la misma villa de Arenys, le dijo (el Santo) que bajase del caballo; que también se olvidaría (de advertirle) y, entrando los dos dentro de aquella capilla, tomando (el Santo) agua bendita, le hizo la señal de la cruz y le curó, de forma que mientras vivió no le hizo jamás daño la hernia.³²

32. Rossend LLATES, *Vida de San José Oriol*, Barcelona, Barna, 1953, p. 241-243. Les declaracions de Carles Ferrer, Josep Figueró i Antoni Llampaig que cita Llates en el seu llibre es conservarien, originalment, en el plec 19 dels esborranys que no van passar a formar part del procés (P. O. 1 i 2); avui, però, estan il·localitzades. Sospitem que es podrien retrobar dins la documentació dels llegats de Rossend Llates i Maria Canals. De fet, a l'APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, armari VI, prestatge V-A, vol. 164, lligall D. 3, camisa 4, es conserva la referència de la seva existència en els índexs: Carles Ferrer, de Canet, p. 463, «moltes cosa de ohidas de Me Milans»; Antoni Llampaig, de Girona, p. 537, «moltes cosas de ohidas del Rnt / Thomas Milans pbre, ab qui estigué molts anys per escolá». Respecte a les declaracions de «Josep Figueró prevere de Canet», hem localitzat igualment la referència de la seva ubicació, però no la declaració, la qual es conservava en l'índex —«p. 471»—, dins la peça 14 del lligall D. 4. En el mateix índex consta també: «Rnt Thomás Milans [i Campus] Me. de Capella pag. 228», el qual va traspasar el 1761. L'existència d'aquestes declaracions la recull també l'índex de la «Llibreta y / Nota dels noms dels testimonis dels quals / se tenen algunas noticias aprissidas; pero / no testificadas en procés [...]», on hom establí una relació dels «testimonis fora ciutat»: «Thomas Milans [i Macià, prevere d'Arenys de Mar, fiol de Tomàs Milans i Godayol] / Canet de Mar. / Francº Milans y Macià metge (son germá fol. 452) [...] fol. 447 / [...] Rnt Carlos Ferrer pbre. [...] fol. 463 / Rnt. Joseph Figueró pbre. [...] fol. 471. / Rnt. Anton Llampias [sic] pbre. de Girona [...] fol. 537 / Rnt. Pere Rabassa Pbo. [...] fol. [en blanc]»; en la relació dels «testimonis dins Barna.», hi consta «Rt. Thomas Milans [i

Anastasi Barberà, antic escolà del Palau i deixeble, també, de Tomàs Milans, va oferir el relat d'un altre viatge en què Milans acompanyà sant Josep Oriol a la vila de Mataró, per anar després, probablement, cap a Canet de Mar. La seva declaració es conserva en els esborranys del procés de beatificació:

[...] que ell testimoni se recorda y te present que en certa ocasió que / volentsen anar dit S. de Deu â Mataró, y altres llochs de la costa del mar, / aná lo die antes á casa de son Me. Thomas Milans, y li digué / que se previngues y se lloges una cavalcadura que lo acompan-/yaria, y havent partit lo endema lo dit S. de Deu â peu, y dit / Milans â cavall, ab molt poca distancia lo un del altre, ja may / lo pogue alcansar en tot lo camí, sent axís que quant isqué / dit Milans per lo portal lo asseguraren que molt poch antes / havia passat, y axí mateix lo avisaven las demes personas que / encontra-va per lo camí, no haventlo ja may pogut alcansar / no obstant de anar dit S. de Deu â peu, y ell â cavall fent / caminar la cavalcadura quant pogué y al arribar dit S. / de Deu â Mataró, ja encontrá dit S. de Deu que fora del por-/tal de Mataró estava dihent offici, y li digue. com era que / hages tardat tant? pues ja havia curat y sanat los malats / y se recorda, y te present haver ohit referir del mateix Thomas Milans ab molta admiri-/ració, tenintho per imposible, y fora del curs natural.³³

A part de les famílies Milans de Canet de Mar i d'Arbúcies, sant Josep Oriol va visitar també la família Laverni de Mataró. La seva amistat amb els Laverni venia d'abans de cantar missa, de quan encara era estudiant. El sant es va hostatjar diverses vegades a casa d'Esteve Laverni, al carrer de Barcelona de Mataró, «allà mateix curava els malats que hi acudien».³⁴ Dues filles d'Esteve Laverni, Caterina i Josefina, van ser guiades espiritualment pel sant, i el primogènit, Salvador Laverni, va ser el mestre de capella de Santa Maria de Mataró entre 1699 i 1741.³⁵

Tanquem aquest apartat dedicat als viatges del sant al Maresme amb la declaració de Pere Joan Clavell, antic escolà del Palau, organista de la parroquial de Sant Martí de Peralada.³⁶ Aquest havia sentit explicar a Pau Rosés —també antic

Campus] pbre. y Me. de Capella. Mort. f. 228» (cf. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, armari VI, prestatge VI-A, vol. 174, «Notes biogràfiques sobre / Sant Josep Oriol»).

33. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, armari VI, prestatge V-A, vol. 163, lligall D. 2, plec solt, f. [3v].

34. Tomàs VERGÉS I FORNS, *Acció i contemplació en sant Josep Oriol («No saber i saber»)*, tesi doctoral mecanoscrita, Barcelona, Facultat de Teologia, 1988-1989, p. 68. Vegeu, també, Rossend LLATES, *Vida de San José Oriol*, Barcelona, Barna, 1953, p. 266-267.

35. Vegeu, Maria Teresa XIMENES, «Salvador Laverni (1675-1758), notícia biogràfica», *Revista Catalana de Musicologia*, vol. 4 (2011), p. 159-167. La correspondència del sant amb la família Laverni va passar de Salvador Laverni al seu hereu Josep Bruguera, el qual les passà a la seva germana Josefa Bruguera, del Convent dels Àngels (cf. Juan BALLESTER Y CLARAMUNT, *Vida de San José Oriol*, Barcelona, Imprenta de Eugenio Subirana, 1909, p. 228).

36. Desconeixem si Pere Joan Clavell mantenia algun lligam de parentiu amb Joan Baptista Clavell, músic de la capella del Palau el 1700.

escolà del Palau, mestre de capella de la Bisbal (1694)³⁷ i organista de Castelló d'Empúries (1714-1738)—³⁸ una guarició del sant en un altre viatge que féu acompanyat de Tomàs Milans, probablement a Canet de Mar. Aquí el relat sembla més llunyà, Clavell no especifica la població de destinació del viatge, ja que recorda amb vaguetat que es tractava d'«algun poble de la marina». D'altra banda, esmenta que Rosés «estigué molt temps ab lo R. Thomàs Milans mestre del Palau» i sembla com si el record del relat de Milans s'hagués anat esvaint, en no ser, ni l'un ni l'altre, testimonis directes o presencials del fet:

[...] diu que oi dir al R. Pau Roses organista / que fou de Castelló de Ampurias, lo qual estigue molt temps / ab lo R. Thomas Milans mestre del Palau, que en certa ocasió enviaren de algun poble de la marina / al R. Dr. Oriol per importunació de algun / amic ó parent, determina ell y son oncle passarhi, dien / a son oncle que llogas mosso y cavalcadura y que partissen luego, porque ell ja hi aniria prest, pujaren luego a cavall son / oncle, y parti, y ja trobare al Dr. Oriol passat lo Riu Besos / que anaba molt gros, y dit Dr. Oriol digé com tardaban tant, ü li / respongueren que luego avian pujat a cavall; emprengueren / lo camí, y en ell li portaren ab una cadira una dona [...] que no podia caminar y demanantli las curés li eu / lo senyal de la creu y queda curada [...].³⁹

Molts dels testimonis que declararen en el procés de beatificació de sant Josep Oriol citaven fets transmesos per Tomàs Milans i els hereus de la seva nissaga. El 1699, per exemple, el cirurgià Darder no va consentir que el sant llepés les nafres del petit Pau Serra i Portell. El 1760, el seu germà Antoni Serra i Portell, llavors jutge de la Reial Audiència, explicava que quan el seu germà Pau va haver traspassat, Tomàs Milans li digué que sant Josep Oriol s'havia queixat de l'actitud d'aquest cirurgià:

[...] en esser ja / mort dit son germa, Thomas Milans arpista / que era de la capella del Palau de Barna. / y després mestre de capella de la cathedral / de Gerona, nebot, eo parent que era de dit ser-/vent de Deu Dr. Jph Oriol, digue y referi a ell testimoni que parlant ab dit servent de Deu Dr Joseph / Oriol son oncle de la malaltia y mort de dit Pau / Serra y de haverli impedit lo cirurgià lleparli las / llagas li digue estas paraulas: Deu li perdó al / cirurgià de haverme impedit y detingut al llepar / las llagas porque de aquestas no passen sempre [...].⁴⁰

37. Cf. Francesc CIVIL CASTELLVÍ, *El fet musical a les comarques gironines en el lapse de temps 1800-1936*, Girona, Caja de Pensiones para la Vejez y de Ahorros de Cataluña y Baleares, 1970, p. 69.

38. Cf. Josep Maria GREGORI I CIFRÉ i Elena SALGADO COBO, *Inventaris dels fons musicals de Catalunya*, vol. 7: *Fons de la basílica de Santa Maria de Castelló d'Empúries*, Barcelona, Universitat Autònoma de Barcelona, 2013, p. XXIV.

39. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, armari VI, prestatge V-A, vol. 164, lligall D. 3, camisa 4, plec solt, sense numerar: «Respuestas donadas per lo R. Pere Joan Clavell Pre. y Orga-/nista de la Iglesia Parroquial de St. Martí de la Vila de / Perelada [...]».

40. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, P. O. 1, f. 877v.

4. SANT JOSEP ORIOL I ELS ESCOLANS DEL PI I EL PALAU DE LA COMTESSA

Durant els anys que sant Josep Oriol freqüentà les esglésies de Barcelona⁴¹ degué tenir ocasió de conèixer els músics de les seves capelles i d'apreciar la bellesa dels repertoris que interpretaven. A l'església del Pi, la seva parròquia, Benet Buscarons regia el magisteri de capella i Francesc Llusà el de l'orgue. Aquest darrer havia referit a Francesc Sabau, prevere del Pi que entrà a residir el 1730, el tarannà de les converses que el sant mantenia amb els seus companys i residents del Pi. Sabau

recorda y te ben present ell testimoni haver / ohit ô referir als mencionats residents cohetaneos de dit servent / de Deu y en especial al Rt. Frach. Llusà pbr., sacerdot / de singulars virtuts que las conversas que / dit servent de Deu tenia ab ells eran sempre de cosas / misticas y concernents â la Iglesia [...].⁴²

Van ser diversos els testimonis de l'època del sant que recordaven com li agradava, durant les estones de lleure, parlar amb els seus escolanets. Francesc Oliva, escolà del Pi, el qual «diàriament anava mati y tarde / en la Igla. de Nra. Sra. del Pi a aprendrer / de solfa [...]»,⁴³ donà testimoni, el 1769, de «las ocasiones que / ell y altres minyons anavan a besar la ma [de sant Josep Oriol i aquest] / ab gran alegria en la cara los deya: “Deu / [vos] fasse bons , o be Deu vos fasse sants”».⁴⁴

Jaume Costa, que comptava setanta-nou anys el 1769, recordava que sant Josep Oriol «a ell testimoni lo acariciava anomenant-/lo Jaumeto, y axis a ell testis á son germa Rafel / y als demes escolanets se recorda que los deya que / fossen bons christians que / confessassen sovint y fossen devots de Maria SSm^a».⁴⁵

Alguns escolans de l'època del sant encara eren vius quan el 1759 es va endegar el procés de recollida de testimonis per a la seva beatificació. A banda del ja esmentat Cosme Palmés, també va aportar un valuosíssim testimoni Anastasi Barberà. Aquest, a part de cantar, com Palmés, al Palau, va ser també escolà menor del Pi i va tenir l'immens privilegi de presenciar ben de prop nombrosos dels miracles que sant Josep Oriol obrava a la Capella de la Sang, mentre ell sostenia el vas amb l'aigua beneïda amb la qual el sant senyava i guaria els malalts que dia rere dia anaven a l'església del Pi.

Anastasi Barberà era natural de Sant Martí de Teià. De petit, va ser escolà cantor de la capella del Palau durant el magisteri de Tomàs Milans; fou llavors,

41. A banda de Sant Felip Neri, el sant visitava sovint els convents de les Jerònimes, dels Àngels, Montsió, Sant Joan de Jerusalem, les Magdalenes i el dels carmelites de Josepets.

42. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, P. O. 1, f. 1270-1278.

43. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, P. O. 2, f. 544v.

44. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, P. O. 2, f. 553-554. Cf. Juan BALLESTER Y CLARAMUNT, *Vida de San José Oriol*, Barcelona, Imprenta de Eugenio Subirana, 1909, p. 302-303, 327.

45. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, P. O. 2, f. 650.

amb nou anys d'edat, quan conegué sant Josep Oriol. Ell mateix ho va explicar en el relat que donà peu a l'esborrany de la seva declaració. Aquesta part, però, no va ser incorporada a les actes del procés:

Anastasi Barbará clergue y cantor de la Capella / de Musica de St^a M^a del Mar de la pnt. ciutat, natural de la / parroquia de Sant Martí de Taÿá Bisbat de Barna. y habitant en / Barna desde la edat de set anys, de edat present: 76 poch / mes o menos, habita en lo carrer de la devallada de Vila / de Cols Parra. de St. Just [...] que ell testimoni en la edat de alguns 9 anys poch mes o menos, era / altre dels escolans de la Capella y musica de la Iglesia / nomenada del Palau de la present ciutat, qual ab compañía / de altres musichs de d^a capella acostumava assistir a las func-/cions que en las tardas de molts divendres del any se cantavan / y canten en la capella del St^o Ch^o nomenat de la Sta. Espina / de la parral. Iгла. de St^a Maria del Pi, y ab est motiu veu y cone-/gué â dit S[ervent] de Deu Dor. Oriol qui era Beneficiat de dita Iglesia / y repará com curava y señaava als malalts que â ell acudi-/an ab aigua beneita com tambe en certa ocasio seña y / curá a ell testimoni. Y tambe lo conegué y tractá respecte que / en dita ocasio que era escolá de cant estava y habitava ab / compañía del Rt. Thomás Milans Mestre de dita Capella, / molt parent de dit S. de Deu, qui lo enviá differents vegadas a / portar algun recado al mateix s[ervent] de Deu Dor. Oriol [...].⁴⁶

En la mateixa declaració reblava tenir present «[...] que en las ocasions que ell testimoni / l'y parlá y lo anava á encontrar ényiat de son Me. Thomás Mi-/lans, lo Dor. Oriol, l'y deÿa y recomanava que fos bon minyó / y bon christiá, y lo mateix deÿa als demes escoláns quant / venia, y visitava la casa de dit Me. Thomás Milans».⁴⁷

Barberà recordava «que en / certa ocasio que sen aná dit S[ervent] de Deu á Mataró, ó en altres llocs / de la costa passá â buscar á son mestre Thomás Milans, y est sen aná / ab sa compania».⁴⁸

Els esborranys de les seves declaracions palesen que, mentre cantava amb la capella del Palau —probablement els darrers anys, abans de fer el canvi de veu—, també feia d'escolà menor de l'església del Pi: «te present que en lo expressat temps que ell / estimoni era escolá menor de d^a Iglesia [...]».⁴⁹ Amb la qual cosa, el petit Barberà no només va ser un testimoni presencial dels darrers anys del ministeri del sant al Pi, sinó que, com dèiem abans, sent-ne escolà menor sovint sostenia en les seves mans el vas de vidre d'aigua beneïda amb la qual el sant senyava i guaria els malalts. Així ho testimonià en diversos passatges de la seva declaració:

46. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, armari VI, prestatge V-A, vol. 163, lligall D. 2, plec solt, f. [1].

47. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, armari VI, prestatge V-A, vol. 163, lligall D. 2, plec solt, f. [1v].

48. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, armari VI, prestatge V-A, vol. 163, lligall D. 2, plec solt, f. [2r].

49. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, armari VI, prestatge V-A, vol. 163, lligall D. 2, plec solt, article 81, f. [5v].

[...] que quant ell testimoni tenia lo vas de la aigua beneïta ab que / dit S[ervent] de Deu se'nava y curava als malalts, veu y repara mol-/ta humilitat y submissio ab los que se'nava com si fos / inferior a ells, parlantlos ab una veu baixa y humil [...],⁵⁰

o, reblava més endavant,

que concorrian y acudian â dit S[ervent] de Deu / innumerables malats de diferents parts y llochs distants per a / recobrar la primera salut, com axís ho veu y repará / ell testimoni sent escolá menor de dita Iglesia y servintly lo vas / de la aigua beneïta en moltes ocasions quant se'nava y cura-/va als dits malalts.⁵¹

El 1720 Anastasi Barberà era l'organista del Palau de la Comtessa i en el moment d'aportar la seva declaració en el procés de beatificació, el 29 de maig de 1761, era «sa professio cantor de / la capella de musica de la iglesia parroquial de Sta / Maria del Mar de la present ciutat, y sa edat de se-/xanta nou anys». ⁵² Barberà va traspasar el 14 de gener de 1770.⁵³

Barberà va incloure en la seva declaració alguna de les intervencions miraculoses de sant Josep Oriol que el seu mestre, Tomàs Milans, li havia explicat:

Que en certa ocasio que dit S. de Deu anava fora â Mataró / per curar los malalts, al passar lo Riu nomenat Basós encon-/tra un malalt y preguntantly ahont anava y responently est / que anava a Bna. â encontrar un St. capellá, ó sacerdot que / curava als malalts ab aigua benita, dit S. de Deu ly digué que / no se cansás en anar a Bna. que ell tambe lo se'naria y curaria; com de fet / donant la benedicio a la aigua del Riu lo seña y cura ab ella sens de-/monstrarse que fos ell, y diu sabero per haverlo ohit referir de / dit son Me. Thomas Milans, y est es public y notori.⁵⁴

Quan parlava de la bona fama del sant, Barberà feia aquesta extensiva al seu mestre Tomàs Milans, per qui, tal com es desprèn de les seves paraules, guardà una gran veneració:

[...] que semblantment la sobre dita fama y bona opinio [de sant Josep Oriol] era no sols / entre los pobres y plebeos, sino tambe entre los Richs, y eggle-/siastichs,

50. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, armari VI, prestatge V-A, vol. 163, lligall D. 2, plec solt, article 114, f. [6v].

51. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, armari VI, prestatge V-A, vol. 163, lligall D. 2, plec solt, articles 123, que transcrivim, i 128, f. [6v].

52. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, P. O. 1, f. 1232v.

53. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, armari VI, prestatge V-A, vol. 163, lligall D. 2, plec solt, f. [1r]. A la capçalera inicial del document consta que era «habitant en / Bna. desde la edat de set anys, de edat al present: 76 poch / mes, ò menos». Al marge consta l'anotació: «ha mort en los mes / de Janer de 1770 / sens declarar».

54. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, armari VI, prestatge V-A, vol. 163, lligall D. 2, plec solt, f. [3r].

en especial dels Residents de la mateixa Iglesia, y tam-/be del Rt. Thomás Milans son mestre, qui tambe era un exem-/plar sacerdot, y es ver public y notori.⁵⁵

En el seu relat testimonial, Barberà explicava que durant l'època en què va cantar al Palau, els divendres a la tarda, assistia sovint amb altres músics d'aquella capella a les funcions litúrgiques de la capella del Sant Crist del Pi, on havia vist com sant Josep Oriol guaria els malalts: «ordinariament senyava / ab aigua beneïta als malats en la Capella del St. Christo de la Sanch, a la tarda / despues de cantar Completas, ahont moltes vegadas apenas si po-/dia entrar».⁵⁶

El mateix Anastasi Barberà va ser objecte d'una guarició extraordinària per mitjà del taumaturg barceloní, a ran d'una malaltia que sofria al coll, que els metges no li sabien curar i li impedia de cantar; decidit a sol·licitar la intervenció del sant, hi anà i aquest el guarí de tal manera que al cap d'un o dos dies ja pogué tornar a cantar amb la capella del Palau. Heus ací, el relat del seu valuós testimoni tal com apareix en les declaracions del procés original:

Que essent ell testimoni de edat de nou / anys poch mes, o, menos véu y conegué al servent / de Deu Dr Joseph Oriol, respecte que a les ho-/res era ell testimoni altre dels escolans de cant / de la Capella de Musica de la Capella del Palau / de la Comtesa de esta ciutat, y axí ab altres / musichs de d^a capella assistí en las tardes de / molts divendres del any en las funcions que á / les hores se acostumavan y al present se accos-/tuman fer en la capella del St Christo anome-/nat de la Sta Espina de la parroquial Igl. de Sta. / Maria del Pi, y ab esta ocasio veu moltissimes / vegadas á dit servent de Deu que era benefi-/ciat y resident de la mateixa Igleia com ab / aygua beneyta senyava a molts malats los quals / a ell allí acudian, com també ell testimoni pa-/tint un mal en lo coll, qual, los metges que lo / visitavan, deyan que era escanencia y no ha-/vent encontrat remey ab diferents medicinas / qui li ordenaren dits metges aná / á encontrar al dit servent de Deu en la Capi-/lla del St. Christo de la sanch de dita Iglesia / del Pi [...] y havent-li ell testimoni suplicat / que lo curàs, li preguntá si tenia fe, y havent-/li respost que si, seguidament dit servent de Deu / ab aygua beneyta li feu per tres diferents ve-/gadas lo senyal de la creu en lo coll, anomenant / é invocant las tres Personas de la SSm^a Trini-/tat; y desde dita ocasió, suspenent prendre / remey algun quedá perfectament curat, en tant / que lo endemá, o, al cap de dos dias assistí y / cantá ell testimoni en las funcions de dita ca-/pella de Musica ab admiració que causá als / qui sabian lo mal que patia ell testimoni.⁵⁷

En un altre dels esborranys de la seva declaració, «Anastasi Barbarà clergue músich de la capella / de Sta Maria del Mar de 68 anys y habitant en / lo carrer den Gignás», dona més detalls de la seva malaltia. Segons es desprèn del relat, la gravetat de la seva malaltia va fer que el fessin tornar a casa dels seus pares a Teià, on

55. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, armari vi, prestatge V-A, vol. 163, lligall D. 2, plec solt, f. [4r].

56. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, armari vi, prestatge V-A, vol. 163, lligall D. 2, plec solt, f. [4r].

57. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, P. O. 1, f. 1233r-1233v.

fins i tot el van confessar i combregar, tement el pitjor. Això no obstant, es va poder recuperar suficientment per poder tornar a Barcelona i anar a trobar a sant Josep Oriol per indicació del seu mestre Tomàs Milans:

[...] en tant que ademes de varios y diferentes re-/meys que aquí en Barna l'y havian fet per medi del metge ano-/menat Dor. Figueras, lo sengraren diferents vegadas, y com / ab tot no encontrás remey, determinaren portarlo á Tayá / de ahont era fill, y com ab varios y diferentes remeys / que tambe en dit lloch l'y feren los metges en especial una font / al bras, y despres altre en la cama lo havian ja confessat y ab ordre de combregarlo, y millorar un poch donantl'y lloch dita malaltia / per poder retornar á Barna y al arribar a casa de dit mestre / Thomas Milans l'y digue est anás á encontrar dit Dor. Oriol / en la Iгла. del Pi, y l'y suplicás l'y fes la caritat de curarlo / com en efecte ell declarant diu ho executá, y encontrá dit / Dor. Oriol en dita Capella de la Sanch que curava á altres / malalts, y suplicanli si volia fer lo favor de curarlo, l'y digue / dit Dor. Oriol si tenia fe, y ell declarant diu l'y respongue que si, y tornanli dit Dor. Oriol a dir tingues bona fe / diu l'y feu ab aygua beneyta tres creus al coll, anomenant / en cada una, una de las tres personas de la Sma. Trinitat, y ab / esta sola diligencia sen torná á casa, y sens pendrer remey ni / medicina alguna quedá perfetament curat en tant que des-/pues de un dia, ò dos, cantá en las funcions que seguia dita / capella.⁵⁸

Cosme Palmés, l'altre escolà de la capella del Palau que ja hem citat abans, també va ser miraculosament guarit pel sant. Palmés ho recordava amb aquestes paraules:

[...] que essent ell testimoni de edat de onse á / dotze anys poch mes, o, menos y en lo temps estava per / escolà de cant ab lo predit Thomas Milans nebot que / era de dit servent de Deu li sobrevingué a ell test-/imoni una gran inflor y grans en la cara, y si be / que se li aplicaren alguns remeys de orde de Tho-/mas Roig Apotecari ja difunt; pero no encontrá ab / ells alivio algun, ans be tenia la cara tant in-/flada y enverinada que ab molta pena y trasbals / podia obrir la boca y ulls, y estant de esta manera / en una tarde lo predit Thomas Milans⁵⁹ li digué que / á las dos horas anás á encontrar á dit servent de Deu / en dita Iгла. del Pi y li suplicás y demanás la cha-/ritat de curarlo, y en efecte havent-hi anat lo / encontrá en la d^a Capella del St- Christo de la / Sanch, que senyava ab aygua beneyta á molts / malalts que allí havia, y havent-se-hi ell testi-/moni acercat y demanar la charitat de curar-/lo, dit servent de Deu li digué si hi anava ab fe, / y havent-li respost ell testimoni que si, seguida-/ment dit servent de Deu prengué aygua beney-/ta del vas que tenia en la ma lo escolá major / anomenat Thomas que lo assistia, li feu lo senyal / de la creu en la cara, y despres li

58. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, armari vi, prestatge V-A, vol. 164, lligall D. 3, camisa 4, plec solt, f. 187-190.

59. En els esborrany de la seva declaració, Cosme Palmés relatà que davant l'agreujament de la seva malaltia, «[...] lo mestre Thomàs Milans ab / recado seu me remeté á son oncle dient si me volia / curar per amor de Deu [...]» (cf. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, armari vi, prestatge V-A, vol. 164, lligall D. 3, plec solt, f. 52).

digué que donás las gracias a Deu que ja quedaria cu-/rat, y que sen retornás á sa casa. I en efecte / haventsen retornat y suspés des de dita ocasio / lo aplicar medecina alguna, se li assecaren / luego dits grans, y se li feu en la cara una cros-/ta que li comprenia tota la cara, la que / dins poch dies (quals no pot assegurar) li / caygué y se separá tota plegada, o, junta, / de manera que tenia la mateixa figura / de la cara com si fos masell, y des de dita oca-/sió quedá perfectament curat sens haverli / retornat, qual curació tingué ell testimoni / y los demás que lo coneixian y havian vist dita / cara, per miraculosa y obrada per dit servent / de Déu, per lo que ell testimoni ha sempre tin-/gut y té especial devoció y veneracio á dit ser-/vent de Déu y se hi recomana en sas necessitats; / y sab y ou á dir publicament que és invocat de / moltissimas personas en sas necessitats y malalties.⁶⁰

Tanmateix, hi ha una part de la declaració de Cosme Palmés que fou omesa en el corpus documental del procés, tot i aparèixer en els esborranys de les dues declaracions que efectuà amb un any de diferència, quan comptava setanta i setanta-un anys, respectivament. En la declaració del procés original hom va optar per prescindir d'un breu diàleg que es produí entre sant Josep Oriol i l'escolà, en el qual es fa palesa tant la innocència de l'infant, com la sàvia reacció del sant, el qual es va posar de seguida en el lloc de l'infant:

[...] un dia de la octava de Na. Sra. de 7bre / a la tarde, lÿ digue dit Mestre, que se posás la / cota en haver tocat las dos, ÿ que anás á encontrar â / dit Dr. Oriol, ÿ li digues en son nom, si volia ferlÿ la / caritat de curarlo, ÿ arribant ell declarnat a la Iгла / del Pi, encontrá á dit Dor. Oriol en la Capella de la / Sanch, que curava â varios, ÿ diferens malats ab lo sen-/ÿal de la creu ÿ aÿgua beneÿta, ÿ haventse asercat / â ell, lÿ demaná si volia ferlÿ la caritat de curarlo / ÿ que dit Dor. Oriol lÿ digué si hi anava ab fe, ÿ si be ell / declarant se perturbá lÿ digue: «jo no porto res» / ÿ fent dit Dor. Oriol un somris, lÿ digue / giranse y mirant al St. Christo de dita capella: «no creus que / aquest Divino Sor. te curará?» ÿ ell declarant respon-/gue que si, ÿ en est temps lÿ digue que se arrodillás, / ÿ arrodillat que fou a la grada de dita capella dit / Dor. Oriol prengue aÿgua beneÿta de un vas de vidre / que tenia en sas mans lo escolá major de dita Iгла. / anomenat Thomás, ÿ fenlÿ lo señal de la creu en la ca-/ra, lÿ digue donás gràcies á Deu Ne. Sor., ÿ que sen tornás â casa [...].⁶¹

60. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, P. O. 1, f. 1121v-1122v.

61. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, armari VI, prestatge V-A, vol. 164, lligall D. 3, camisa 4, plec solt sense numerar, f. 162v. El relat de l'altre esborrany és molt semblant a aquest: «[...] tenia la cara tant infla-/da y enverinada que ab molta pena y treball podia / obrir la boca y ulls; y estant de esta manera en una / tarde lo predit R. Thomas Milans li digue que a las dos / horas anás a encontrar a dit S. de Deu en dª capella / del Sto. Cho. de la Sanch; que senava ab aÿgua beneita á / diferents altres malats alli hi havia, y haventsi ell tes-/timoni cercat, y demanat la caritat de curarlo dit S. / de Deu li digue si anava ab fe, lo que no comprenent / ell testimoni, si pensant que li deia si aportava alguna / cosa, li respongue “jo no porto res”, y rientse dit S. de / Deu de esta resposta, y girantse y mirant la imatge / del St. Cho. de dª capella li digue estas altras paraulas: / “creus que est Divino señor te curara?” y haventli res-/post ell testimoni que si, seguidament dit S. de Deu pren-/gue aÿgua beneita del vas tenia en

A banda de les declaracions testimonials d'Anastasi Barberà i Cosme Palmés, els quals, com veurem més endavant, van cantar als peus del llit mortuori del sant, entre la documentació dels esborranys preparatoris per a la causa de beatificació, es conserven també les declaracions de Pere Joan Clavell i Pau Rosés —escolans de la capella del Palau sota el magisteri de Tomàs Milans—; la del músic Joan Feliu, ja esmentada, i les de Josep Rossell, escolà del Pi després del 1714, i Francesc Oliva, escolà acòlit del Pi i nebot d'Onofre Avinyó, mestre de capella de la parroquial dels Sants Just i Pastor.

Josep Rossell, amb seixanta anys complerts a l'entorn de 1760, declarà que «entra per escolanet de cant y Capella de dita Iglesia [del Pi] de edat / de 7 años, despues del siti, y si be no conegue al Ve. Dr. Joseph / Oriol, pero conegue á Joan Rossell pbre. son germa, al / Rnt. Pau Llinas, mestre de capella de dita iglesia [...] y altres que referian muchas cosas de la vida / y virtud y cosas prodigiosas &c.»⁶² i recordava el que els havia sentit explicar. Val a dir que Pau Llinàs havia estat deixeble de Benet Buscarons al Pi, abans de succeir Onofre Avinyó en el magisteri dels Sants Just i Pastor el 1706, per la qual cosa l'hauríem de comptar també entre els escolans del Pi que van conèixer sant Josep Oriol, però va traspasar el 1749, deu anys abans de l'obertura del procés de beatificació.

Onofre Avinyó, el mestre de la parroquial dels Sants Just i Pastor, era veí de la casa de la senyora Maria Padrós on vivia sant Josep Oriol. Un nebot del mestre Avinyó, Francesc Oliva, havia estat escolà acòlit del Pi durant els darrers anys del sant i el 10 d'abril de 1760 declarà que quan tenia entre set i deu anys «anava tots los días a la Igl^a parral. de Nra. / Sra. del Pi a pendrer las primeras lletras en lo estudi / que en dita Igl^a. hi havia per los escolans menores», i, alhora,

se recorda y te ben present haver ohit / á referir varias vegadas á Onofre Avinyó mestre / de Capella que era de la iglesia de St. Just y á Jau-/me Avinyó oncles de ell testimoni molts anys ha / difunts que eren de exemplar vida y ales horas ha-/bitavan molt cerca de la casa de dita Pedrosa / ahont com te referit sobre lo artigle sinquanta / se recullia dit servent de Deu que est empleava / la major part de la nit en oracio, que dormia / molt poch y no en llit parat si molts ocasions / assentat en una cadira.⁶³

El petit Francesc Oliva assistí al cant de l'absolta general que la comunitat del Pi cantà a la cambra mortuòria de sant Josep Oriol a la casa dels Llobet del carrer de la Dageria, atès que fou també l'escolà que portà «a les hores lo foch per lo incenser», cosa que també féu a la processó que es va fer l'endemà fins a l'església del Pi per donar sepultura al cos del sant.

la ma lo escolá / major nomenat Thomás, que lo assistia li feu lo señal de la / creu en la cara y despues li digue que donás gracias a Deu / que ja quedaria curat, y que sen retornas a sa casa [...]» (cf. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, armari vi, prestatge V-A, vol. 162, lligall D. 1, plec núm. 28, f. 139).

62. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, armari vi, prestatge V-A, vol. 164, lligall D. 3, camisa 4, plec solt.

63. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, P. O. 1, f. 1166-1168.

A l'entorn de la dècada de 1760, Joan Feliu era un dels cantors de la catedral de Barcelona, però durant onze mesos havia ocupat una de les quatre capellanies destinades als músics de la capella del Pi, a l'època de la residència de sant Josep Oriol. En la seva aportació al procés de beatificació declarà el següent:

Joan Feliu musich de la Seu de Barn. [...] Pmo. diu que conegue y tractá al Dr Joseph Oriol respecta que / ell declarant obtingue y residí per onse mesos una de las qua-/tre capellanas destinadas per musichs de la Iglá. del Pi / en lo qual temps lo Dr Oriol era beneficiat y residia en di-/ta Iglá. si be que ell declarant no residia tots los dies si sols â / una ô altre occasio en los matins.⁶⁴

En els lligalls dels plec dels esborranys es conserven tres declaracions més del mateix Feliu; dues vénen datades el 25 de juny de 1760⁶⁵ i el 5 de març de 1762,⁶⁶ mentre que la tercera⁶⁷ la degué fer poc abans del seu traspàs, esdevingut el 15 de març de 1768.⁶⁸

Pere Joan Clavell, escolà del Palau de la Comtessa sota el mestratge de Milans i organista de Sant Martí de Peralada en el moment de fer la seva declaració, a l'entorn de 1760, manifestà que sant Josep Oriol,

la major part de la tarde dels / dias estava ocupat en la sagristia de la capella de la / Sanch de la Iglesia del Pi curant a tota especie de malatias / ab aigua beneita, y diu que en lo any 1701 fou dit R. Pere / Joan Clavell enviat per son mestre lo R. Thomas Milans â / portar un recado a dit Dr. Oriol a la dita sagristia, y essent / ell present curá ab lo senyal de la creu ab aigua beneita / a un home que tenia las camas y peus tant torts, que no / podia caminar dret, sino que se rossegaba, y luego de aver-/li fet lo senyal de la creu se li posaren las camas y peus / casi drets y se tenia dret [...].⁶⁹

64. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, armari VI, prestatge V-A, vol. 164, lligall D. 3, camisa 4, plec solt.

65. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, P. O. 1, f. 1012r: «Dixit: que conegué y tractá al dit servent de / Deu Dr. Joseph Oriol pbre. respecte que ell decla-/rant entrevenia en la Igl^a parl. de Na. Sr^a / del Pi per esser a les hores altre dels cantors de / la Capella de cant de dita iglesia [...] y per est motiu lo veu y tractá diferents oca-/sions en la predita Iglá».

66. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, armari VI, prestatge V-A, vol. 162, lligall D. 1, plec solt núm. 10: «Joan Feliu cantor de la Capella de Musica de la / Cathedral Iglá. de Barna. de edat 71 anys que de sa profes-/sio es y ha estat cantor, y viu del que guaña ab dit of-/fici [...] conegué, y tractá al predit S. de Deu Dr. Jph Oriol, / respecte que al temps est vivia, ell testimoni entre-/venia á la Parroquial Iglá de Sta. Maria / del Pi per esser á les horas altre dels cantors / de la Capella de Musica de dita Iglá. del Pi [...]».

67. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, armari VI, prestatge V-A, vol. 164, lligall D. 3, camisa 4, plec solt, f. 81: «en temps del Dor / Oriol era obtentor de una capellania de las de mu-/sica del Pi». Joan Feliu narra com va ser testimoni, juntament amb l'escolà major del Pi, Tomàs Masdevall, de la guarició d'un paralític que arribà a cavall a l'església «per lo portal de detrás».

68. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, armari VI, prestatge V-A, vol. 165, lligall D-4, llista dels òbits dels testimonis del procés.

69. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, armari VI, prestatge V-A, vol. 164, lligall D. 3, camisa 4, plec solt.

El mateix Clavell recordava que el sant havia guarit la majordoma del mestre Milans: «[...] també diu dit declarant, que a la majordoma del dit R. Tho-/mas Milans son mestre ab qui ell habitaba per escolá, li / sobrevingue tal mal en lo nas que se li posá diforme, / de modo que casi li tapaba la vista, y dit R. Milans / son amo li digue que anas al Dr Oriol que si tenia fe la curaria [...],⁷⁰ tal com succeí.

5. EL CANT DE LES LLETANIES DE LA MARE DE DÉU DE TOMÀS MILANS I L'STABAT MATER DE FELIP OLIVELLES EN EL TRÀNSIT DE SANT JOSEP ORIOL

A principis de 1702, sant Josep Oriol va participar al vicari del Pi «que aniria a pasar la seva última malaltia a casa d'Esteve Llobet, al carrer de la Dagueria».⁷¹ El mateix va comunicar a Maria Padrós, la propietària de la casa on vivia al carrer de la Flor. Francesc Oliva, escolà del Pi, nebot de Jaume i Onofre Avinyó — aquest darrer, mestre dels Sants Just i Pastor—, declarà en el procés de beatificació que quan vivia sant Josep Oriol havia anat diverses vegades a casa de Maria Padrós i que havia sentit explicar als seus oncles que

Ma-/ria Padros (en casa de la qual habitava / dit servent de Deu) los havia referit que dit / servent de Deu se despedí de ella dient que / sen anava en una casa al carrer de la / Dagueria ahont moriria dins de quin-/se días y que axis esdevingué com havia / profetissat.⁷²

La revelació anticipada que tingué de l'arribada de l'hora del seu traspass el va menar a preparar la seva sortida d'aquest món des d'un lloc més digne que l'estança on vivia rellogat del carrer de la Flor. El sant es dirigí, doncs, a casa de la família Llobet i li digué a la donzella, probablement Jerònima Llobet:

[...] fes lo / llit, que jo tindrè una malaltia grave de la / qual moriré, [...] a la tarda / axí que vingué de Sta. Madrona se posá al / llit, ab dolor de cap y febre [...].⁷³

70. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, armari VI, prestatge V-A, vol. 164, lligall D. 3, camisa 4, plec solt.

71. Tomàs VERGÉS I FORNS, *Acció i contemplació en sant Josep Oriol («No saber i saber»)*, tesi doctoral mecanoscrita, Barcelona, Facultat de Teologia, 1988-1989, p. 74. El sant «al paso que se acercaba la muerte, la anunciaba á muchas personas de su confianza [...], y á su confesor D. Miguel Busquets, entonces vicario del Pino, á quién fijó muy claramente el día y la hora de su muerte» (cf. Juan BALLESTER Y CLARAMUNT, *Vida de San José Oriol*, Barcelona, Imprenta de Eugenio Subirana, 1909, p. 247-248 i 658-659).

72. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, P. O. 2, f. 545-549.

73. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, armari VI, prestatge VI-A, vol. 173, «Vida del Ve. Dor. Oriol y de Altres que Confess[ava y dirigia]», f. 15v.

La relació de sant Josep Oriol amb la família Llobet venia del guiatge espiritual que aquest feia de Jerònima Llobet, filla del daguer Esteve Llobet. Aquella família vivia en una casa situada a la vorera dreta —mirant cap a la plaça de Sant Jaume— de la part central del carrer de la Dagueria; la casa, però, fou enderrocada el 1849 amb motiu de l'obertura del carrer de Jaume I.⁷⁴

El dia 7 de març, després d'haver participat per darrera vegada en l'ofici de vespres del Pi,⁷⁵ el sant, en companyia de mossèn Miquel Busquets, es dirigí a l'ermita de Santa Madrona a Montjuïc, a fi d'implorar la protecció i l'assistència de la Mare de Déu a l'hora del seu traspàs. D'allà es traslladà a l'estança que la família Llobet li havia disposat a casa seva. Un cop allitat, hom li diagnosticà una pleuresia aguda.⁷⁶

Ben entrat, doncs, el vespre d'aquell 7 de març, sant Josep Oriol rebé el viàtic «con extraordinaria pompa de luces, asistencia de las capillas y música del Pino y del Palau, y con crecido acompañamiento de personas de toda edad, condición y sexo [...]».⁷⁷ Els escolans Cosme Palmés i Anastasi Barberà en foren testimonis excepcionals. El primer ho relatà en el procés de beatificació amb aquestes paraules:

[...] que en d^a ulti-/ma malaltia rebé lo sacrament de la Eucharis-/tia per viatich que li fou aportat ab tota so-/lemnitat y ab assistencia de la Capella de / Musica de d^a parroquial Igl. del Pi, lo que li cons-/ta perque ell testimoni hi assistí per esser a les ho-/res escolá de cant de la capella de musica del Pa-/lau de la Comtesa, qual junt ab la de la dita Igl. / del Pi assistí à la professó de dit viatich, tot lo que / fou molt publich y notori.⁷⁸

Un altre testimoni donà més detalls sobre els membres del Pi que formaven part d'aquella comitiva: «escolania y ministrils», el mestre Buscarons, l'organista Llussà i el baixonista. Així ho declarà en el procés de beatificació Josefa Llobet, filla d'Esteve Llobet i esposa de Josep Font. Segons el seu testimoni, aquell 7 de març els membres de la comitiva del «combregar general / ab cantoria y ministrils al Rnt. Dor. Joseph Oriol Beneficiat / del Pi, esta a la Dagueria, foren rector [Josep Tolleuda], Busquets, Jorda, Vadrines, Lafraga [...] Llussa [organista] [...]

74. Juan BALLESTER Y CLARAMUNT, *Vida de San José Oriol*, Barcelona, Imprenta de Eugenio Subirana, 1909, p. 658.

75. Durant el dia havia celebrat els oficis a la seva església del Pi «cual si se despidiera de aquel sagrado lugar» (cf. Juan BALLESTER Y CLARAMUNT, *Vida de San José Oriol*, Barcelona, Imprenta de Eugenio Subirana, 1909, p. 250).

76. Francesc Pau Bertran, en la declaració que va fer el 1769 per al procés de beatificació, va explicar que havia sentit a dir moltes vegades als residents del Pi, i també a Antoni Navarro, notari, amic i marmessor de sant Josep Oriol, «[...] que morí de malaltia que al principi / se judicava era consipiació y se digue / despres que fou mal de costat ab molta / febre [...]» (cf. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, P. O. 1, f. 797v).

77. Juan BALLESTER Y CLARAMUNT, *Vida de San José Oriol*, Barcelona, Imprenta de Eugenio Subirana, 1909, p. 249.

78. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, P. O. 1, testimoni de Cosme Palmés, f. 1119v-1120r.

escolá, mestre [Buscarons], escolanets, sagristá, Baixó, / Santa Espina, Porta Creu [...]».⁷⁹

Durant els quinze dies del seu allitament, Tomàs Milans visità sovint el sant. Una de les vegades que hi anà, ho féu amb la determinació de deixar-li, dissimuladament, dues monedes sota el coixí per tal d'alleugerir la seva penúria. El sant, però, li va llegir les intencions. Així ho testimonià Magdalena Pocull, de seixanta-cinc anys, en la seva declaració del 4 d'abril de 1761, segons tal com ho havia sentit explicar al seu pare, Joan Pau Mas,⁸⁰ el qual «assistí varias vegadas com a parent que era de dit serven de Deu en sa ultima malaltia no sols de dia sino tambe de nit»:

Dixit: Que lo Rt. Thomas Milans Mestre de / la Capella de Musica que era de la Iglesia / del Palau de la Comtesa de esta ciutat noticiós / de la pobresa professava dit servent de Deu, res-/pecte que li era parent, y lo tenia familiar-/ment tractat, resolgué en son interior socor-/rer á dit servent de Deu en sa ultima malal-/tia; per lo que lo aná á visitar en la referi-/da casa de Esteve Llobet, y dexarli secre-/tament dos doblas en or que â est fi se ha-/via posat en la botxaca embolicadas ab un / pa-per; y si bé que no ho havia comunicat / á apersona alguna, al volerlas dexar y po-/sar dissimuladament sota lo coxí del llit / de dit servent de Deu, est li penetrá son in-/terior y li digué estas, o semblants, parau-/las: lo que aportas per dexar aquí ja te / lo pots tornar, que no ho tinch menester / y no me faltarà la divina providencia, / del que lo predit Thomás Milans quedá / atordit y admirat per lo motiu de no po-/derlo altrament saber dit servent de Deu, sino / per llum superior, lo que diu saber ella tes-/timoni per haverlo axis ohit â referir va-/rias vegadas al predit Joan Mas son pare [...].⁸¹

Segons relatà Joan Francesc de Masdeu, en el decurs dels quinze dies de la malaltia de sant Josep Oriol «los únicos y perpetuos asistentes, que jamas le dexaron de vista en todos los quince dias de su enfermedad», foren el seu director espiritual i confessors, els seus amics del Pi i de l'oratori de sant Felip Neri, a més a més dels quals «freqüentaron su aposento su Albacéa y Escribano Don Antonio

79. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, P. O. 1, testimoni de Cosme Palmés, f. 771.

80. Val a dir que el seu pare, Joan Pau Mas, «feu fer un retrato o efigies / per un pintor del cadaver de dit servent de / Deu en lo temps y del modo esti-/gué en casa de / dit son pare guardantlo y tenintlo ab molt / aprecio y veneracio fins cosa de sinch o sis / anys a esta part, que haventse embarcat Maria Mas germana de ella testimoni per / anar â Napol's sel ne aportá confiada y espe-/ransada que ab ell tindria un feliz viatge». Cf. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, P. O. 1, f. 1156.

81. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, P. O. 1, f. 1155-1156. Una escena semblant es va tornar a produir quan Joan Tolleuda, el rector del Pi, va intentar també ajudar el sant durant la seva malaltia. Així ho va testimoniar Joan Baptista Vidal, mestre de capella de Santa Maria del Pi, el 22 de juliol de 1762, cf. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, P. O. 1, f. 1549r-1549v.

Navarro, su pariente Don Tomas Milans Maestro de Capilla del Palau»,⁸² i la seva pupilla Josefina Laverni —vídua Rossell i filla d'Esteve Laverni de Mataró—, entre d'altres.

Prop de les set de la tarda del dimecres 22 de març, en agreujar-se la malaltia i profetitzar el sant la proximitat del seu traspàs, li fou administrat el sagrament de l'extremunció, la partida del qual pertanyia a la parròquia dels Sants Just i Pastor:

Als 22 de dit [mes de març] se ha Administrat lo Sagra-/ment de la ExtremaUnió al Dr. / Joseph Oriol pre. y Beneficiat de la / Parr[oqui]al igl[ési]a de N[ostr]a S[enyo]ra del Pi, en casa / de Isidro Llobet daguer, foren p[rese]nts sots [sic] Cusí Vives Vicari Escola 1 Corista Me. / y orga_ ll 8 sous.⁸³

Aquest document fa palesa la presència de l'acompanyament musical que va conduir el sagrament de l'extremunció des de la parròquia dels Sants Just i Pastor fins a l'estança del carrer de la Dagueria. La música pertanyia, doncs, a la parròquia de la qual procedia l'administració sacramental. La comitiva la formaren un escolà —acòlit—, un «corista» —o escolà cantor—,⁸⁴ «mestre» —ens decantem a pensar que es tractaria d'Onofre Avinyó, mestre dels Sants Just i Pastor, veí i conegut de sant Josep Oriol—,⁸⁵ «orga» —en aquest cas podria tractar-se de Carles Marquès, l'organista de l'esmentada parròquia—,⁸⁶ a la qual s'afegirien «sots [sic] Cusí Vives Vicari». La identificació d'aquests darrers membres de la comitiva dona peu a diverses interpretacions; tot i que el document escriu «sots» i no «son», aquest terme sembla correspondre a l'adjectiu atributiu que precedeix «Cusí», el qual es podria interpretar tant com una al·lusió al seu «nebot» Tomàs Milans —«Cusí» en el document—, com a un beneficiat dels Sants Just i Pastor amb aquest cognom.⁸⁷ Desconeixem, també, si «Vives Vicari» assenyalava la presència del vicari del Pi, mossèn Vives, o d'un altre beneficiat dels Sants Just i Pastor amb aquest mateix cognom, acompanyat del seu vicari. Ens sembla també evi-

82. Juan Francisco de MASDEU, *Vida del Beato Josef Oriol*, Barcelona, Jordi, Roca y Gaspar, 1807, p. 174; (reed., 1875, p. 177).

83. Arxiu Parroquial de Sant Just i Sant Pastor (APSJP): *Llibre de funerària de la Reverenda Comunitat 1697-1704*, vol. 25, f. 267. Cf. *Llibre d'òbits*, març del 1702.

84. A la documentació d'aquella parròquia hom anomenava *coristes* els escolans cantors. Cf. Josep PAVIA I SIMÓ, «La música a la parròquia de Sant Just i Sant Pastor de Barcelona durant el segle XVII», *Anuario Musical*, núm. 48 (1993), p. 103-142, especialment p. 132-134.

85. Onofre Avinyó exercí el magisteri dels Sants Just i Pastor entre 1687 i 1708. Vegeu Francesc de Paula BALDELLO, «Notes històriques sobre la música religiosa en la parròquia de Sant Just i Sant Pastor de la ciutat de Barcelona», *Revista Musical Catalana*, any XXI, núm. 245-246 (1924), p. 114.

86. Carles Marquès era l'organista de Sant Just i Sant Pastor el 1684. Cf. Josep PAVIA I SIMÓ, «La música a la parròquia de Sant Just i Sant Pastor de Barcelona durant el segle XVII», *Anuario Musical*, núm. 48 (1993), p. 140.

87. Agraïm des d'aquí la informació que ens ha facilitat el senyor Josep Capdevila, responsable de l'APSJP.

dent que l'orgue sonaria durant el breu recorregut de la processó de la comitiva sacramental, atesa la proximitat entre l'església i la llar dels Llobet, just fins a la porta d'aquella casa.

Poques hores després, cap a les sis o les set de la tarda, i responent als desigs manifestats pel sant, Tomàs Milans tornava a pujar a la cambra del sant del carrer de la Dagueria, amb la seva arpa i els quatre escolans cantors de la capella del Palau, per cantar-li des dels peus del llit les seves *Lletanies de la Mare de Déu* i l'*Stabat Mater* de Felip Olivelles.

Un d'aquells infants cantors era Cosme Palmés, el qual, juntament amb Tomàs Milans i els altres tres escolans, la identitat dels quals ens és desconeguda, tingueren el privilegi d'endolir les hores prèvies al trànsit de sant Josep Oriol amb la suavitat de les seves veus, alhora que esdevenien testimonis exclusius de les darreres hores de la vida del sant a la terra.

Es conserven tres declaracions de Cosme Palmés per al procés de beatificació: la que figura en el primer dels volums oficials del procés de beatificació, data el 25 de febrer de 1761, quan comptava setanta-un anys, i que és la que serví de font als biògrafs del sant; una d'anterior que havia fet als setanta anys, conservada en format d'esborrany, el contingut de la qual concorda amb la del procés original, i una altra d'anterior a les dues esmentades, també en format d'esborrany, que féu als seixanta-nou anys i que difereix de les precedents tant pel que fa al repertori musical com als intèrprets. La documentació completa del procés de beatificació recull tres declaracions que Cosme Palmés realitzà entre els anys 1759 i 1761, als seus seixanta-nou, setanta i setanta-un anys, respectivament. El seu traspàs s'esdevingué el 14 de març de 1766.⁸⁸

La declaració que finalment els comissaris van decidir presentar en el procés original descriu la vivència d'aquella escena tan íntima amb aquestes paraules:

[...] que axi mateix se recorda y de ben quant ell / testimoni que en vers la sis, o, set horas de la nit, y al-/gunas sinch, o, sis horas antes de morir dit servent de Deu / y en ocasio que ja havia rebut lo sacrament de la extrema-/unció, lo predit Rt. Thomas Milans junt ab los quatre / escolans de cant de d^a Capella del Palau de la Com-/tesa, un dels quals era ell testimoni anaren a la ca-/sa de dit Esteve Llobet, y en lo aposento a hont esta-/va dit servent de Deu cantaren, y cantá ell testi-/moni ab veu baixa y funebre lo hÿmne *Stabat / Mater dolorosa* & tocant dit Milans la arpa; y / a les hores repará ell testimoni que dit servent / de Deu estava y estigué sempre ab gran quietut / y tranquilitat, demostrant una gran resigna-/ció de morir, y paciència en sufrir lo treball de la / maltia [*sic*]; y juntament que algunas vegadas / en especial quant se cantavan algunas parau-/las de dit hÿmne ab molta suavitat y afecte, estant ab las mans plegadas y alsant los ulls al cel / deya: «Ay Jesus; Que es bo això»: Axi que judica / ell testimoni que dit servent de Deu no obstant / que estava ja molt proxim á morir no tenia / temors ni repugnancia a la mort, si que sos / pensaments eran sols de cosas del cel; y en efec-/se te recorda que en dita casa en dita ocasio / ohi que dit servent de

88. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, P. O. 2, f. 1139v.

Deu á alguns que plora-/van per veurer-lo proxim a la mort ab gran / alegria y tranquilidad los havia dit que no / plorassen, y que no se moriria a les hores, si que / moriria en altra hora endevinant-la [ratllat] indivi-/duant-la, de la que al present no se recorda ell tes-/timoni, si que després ohi â dir publicament / que havia mort en la mateixa hora que / ell mateix havia dit.⁸⁹

En la segona declaració, Cosme Palmés narrà l'escena pràcticament amb les mateixes paraules:

[...] lo dit Thomas Milans / mestre del Palau aná ab quatre escolanets de cant, / y lo un de estos era ell declarant, â la dita casa de / Llobet, y â cantar lo Stabat ab l'arpa solament, y las / veus de dits quatre escolanets, lo qual Stabat se can-/tà en lo quarto, ô aposento ahont se trobava dit Dr. / Oriol [...] te ben present ell declarant que dit / Dr Oriol, en lo temps estigué en son quarto, y al cantar/ li lo referit Stabat, estava ab una summa quietut, re-/pòs y tranquillitat; havent, ell declarant advertit y ohit que / en alguns dels versets de dit Stabat que / se li canatava proferia molt suauement, y ab un gran afecte / dit Dr. Oriol: —ab las mans plegadas y alsant los ulls al cel— Ay Jesus, que es bo això. Així mateix / se recorda ell declarant que la hora en que se li / cantá dit Stabat era entre 6 y 7 de la mateixa / nit. Y també que en lo ante quarto hi havia alguna / gent; pero no te present qui, ni qual.⁹⁰

Tanmateix, en la primera de les seves declaracions, just a l'inici del procés de beatificació, a l'entorn de 1759, Cosme Palmés va aportar un parell de dades que no van quedar recollides en les seves dues declaracions posteriors i que esdevenen molt rellevants des del punt de vista musical. En primer lloc, declarà que, juntament amb els quatre escolans, també hi anà «una veu» i, en segon lloc, que el cant de l'*Stabat Mater* va anar precedit pel de la *Lletania de la Mare de Déu*:

Y diu y testimfica que la nit ultima que morí dit Dr. Oriol /(naturalment per haverlo ell demanat) aná la Musica / del Palau ab son mestre, escolanes, una veu, Arpa & / â ferli musica quant moriria y ly cantaren suavissi-/mament ab la arpa y veus molt pausadas la Lletania de la / Mare de Deu y lo himne Stabat Mater dolorosa (y no / obstant que altres dihuen que agonisá 7 horas) pero al / ser en algun vers, ó paraula de M^a Sm^a, se regosijava en tanta ma-/nera que rompia lo silenci ab estas paraulas: Ày Jesus / aý Jesus que es bo axò, y despues morí a les dotzes horas / de la nit tocadas, y despues de mort —tots los de la ciutat anaren á veurerlo— fou enterrat / y ab gran professó, y ab tota solemnitat, y lluiment / de Musica fou aportat al Pi —elevat ab ataut—, ahont se ly acntá lo / ofici ab la sobre dita Musica y per lo camí, no podían /

89. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, P. O. 1, testimoni de Cosme Palmés en resposta a l'article 92 del procés, f. 1120r-1120v.

90. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, armari VI, prestatge V-A, vol. 164, lligall D. 3, camisa 4, plec solt, f. 164.

privar a la gent de pillarli lo que podia, uns lÿ talla-/van bossins de sotana &. despues que fou mort, / (no se si seria per orde que dit Dor. Oriol, hages do-/nat á son nebot mestra) totas las semmanas al dissp-/ ta me feÿa portar una garrafa de vi, a la Beata / Geronima Llobet ahont morí dit Dor. Oriol &.⁹¹

Aquesta declaració esdevé molt reveladora atès que aporta noves llums sobre la cèlebre escena musical que va precedir el traspàs de sant Josep Oriol i que Josep Rafael Carreras va donar a conèixer el 1898. D'altra banda, aquesta declaració de Palmés concorda amb la que féu Pau Morrerres, nebot de Joan Morrerres,⁹² entre el 20 d'octubre i l'1 de desembre de 1772. Pau Morrerres declarà que sant Josep Oriol «dema-/ná que en la hora de la mort se li cantás alguna cosa / concerent a la Passio de Christo y alabansa de Maria / SSm.^a».⁹³

Tornem, però, a la declaració del 1759 de Cosme Palmés. Aquest rubrica la petició del sant a Milans de sentir-se acompanyat amb la música durant les hores prèvies al seu trànsit: «naturalment per haverlo ell demanat». Al darrere d'aquestes paraules llegim el desig implícit del sant d'escoltar —per darrera vegada des d'aquest món— les belles composicions del seu nebot, que de ben segur coneixia i apreciava.

Si, tal com declarà Morrerres, li va demanar d'escoltar obres dedicades a la passió i a la lloança de la Mare de Déu, Milans solament podia oferir-li de la seva collita dos «Tonos» a quatre veus⁹⁴ i les *Lletanies de la Mare de Déu*, també a quatre veus, que, probablement, sant Josep Oriol no només coneixeria, sinó que seria una de les seves obres preferides del seu nebot.⁹⁵ Però Tomàs Milans no disposava de cap altra obra «concernent a la Passio de Christo» en el seu catàleg compositiu, cosa que el menaria a escollir l'*Stabat Mater* del seu antic mestre Felip Olivelles.⁹⁶

Imaginem per un moment l'escena. Sant Josep Oriol fa la seva petició a Milans. Aquest, en el breu camí que separa l'estança del carrer de la Dagueria de l'església del Palau, decideix cantar-li l'*Stabat Mater* del seu mestre Felip Olivelles, després de la seva lletania. Arriba al Palau, s'emporta la seva arpa i les partícels, amb els quatre escolanets i un cantor adult, «una veu», cap a la llar dels Llobet. Si comparem les dues partitures, observarem, d'entrada, que la seva composició

91. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, armari VI, prestatge V-A, vol. 164, lligall D. 3, camisa 4, plec solt, f. 53.

92. Joan Morrerres va ser antic escolà del Pi i del Palau i amic del sant.

93. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, P. O. 2, f. 1256v.

94. *Tono a la Passion de Xptº Nº Sr / En la muerte del Justo / Milans* (BNC: M 754/33) i *Preciosa mots Sanctorum. / Tono à quatro voces. / De este mundo tu partida. / Del Maestro Milans* (CMar: Au-591 i 592). El repertori de passió de Milans conté també dos «tonos» per a veu sola, violó i acompanyament (CMar: Au-574 i 575).

95. *Letania de la / Virgen A 4º / de Milans* (BNC: M 742/9).

96. Vegeu l'edició d'aquestes obres a Josep Maria GREGORI I CIFRÉ i Josep DOLCET, *La música en el traspàs de sant Josep Oriol. Tomàs Milans i Godayol (1672-1742) Lletanies de la Mare de Déu per a 4 veus i acompanyament i Felip Olivelles (ca. 1657-1702) Stabat Mater per a 4 veus i acompanyament* (en premsa).

tímbrica és idèntica —ambdues van ser escrites per a dues veus de tiple (Ti 1/2), un contralt (*alto*), un tenor i un acompanyament instrumental amb xifra (arpa o orgue), igual que els dos «tonos» abans esmentats—, per la qual cosa la tria de Milans fou exacta tant en relació amb la petició del sant, com respecte a la qualitat dels efectius vocals. Els quatre infants cantors es repartirien les parts de tiple, la «veu» del cantor adult correspondria a la part de contralt i, segurament, el mateix Tomàs Milans cantaria el tenor mentre acompanyava la polifonia suaument amb l'arpa.⁹⁷

L'elecció de la lletania —si és que el sant no la hi va demanar expressament— s'adeia a la perfecció amb l'escena. Aquella bella melodia que Milans compongué sobre els atributs de la Mare de Déu, amb el sentit circular del seu caràcter repetitiu (gairebé màntric), no solament va reconfortar el sant, sinó que el degué acompanyar en la seva meditació sobre les glòries de Maria, *porta caeli* i assistent dels mortals en el seu trànsit.

A la llum d'aquesta nova troballa, el cant de l'*Stabat Mater* adquireix un caràcter complementari. Tanmateix, els censors apostòlics van preferir obviar la primera declaració de Palmés⁹⁸ per posar l'accent en el caràcter dramàtic d'aquella escena, centrant-la només en el cant de l'himne que rememorava els dolors de la Verge al peu de la Creu, i per això tots els biògrafs del sant coincideixen a enfocar el relat musical d'aquella íntima escena en la interpretació de l'*Stabat Mater* per part de Milans, amb els quatre escolans del Palau i sense la presència de cap altra veu.⁹⁹

97. Val a dir que l'al·lusió al baix volum d'aquella interpretació apareix en diverses declaracions i en els articles del procés apostòlic. Cosme Palmés féu servir l'expressió «ab veu baixa y funebre» (APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, P. O. 1, f. 1120). Antònia Santandreu, en la seva declaració del 28 de juliol de 1773, referia que la seva mare, Agnès Llobet, «la qual se trobá present en lo transit del servent / de Deu y observava que lo venerable en aquella hora tenia fixats / los ulls a una imatge de un St. Christo que allí hi havia, que / entretant alguns musichs cantavan ab gran suavitat [...]» (APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, P. O. 2, f. 1376). El mateix trobem en els articles 138 i 139 del procés, en els quals Milans tocava la «chítara ab suavitat» (APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, armari VI, prestatge V-A, vol. 165, lligall D. 4, peça 1).

98. Un altre aspecte a considerar seria que el mateix Palmés no fes esment en les seves dues declaracions posteriors del cant de la lletania; qui sap si la seva avançada edat li ho va anar esborrant de la memòria.

99. Vegeu I. C. P. G. R., *Compendio de la vida del venerable siervo de Dios Josef Oriol, presbitero y beneficiado de la iglesia parroquial de Nuestra Señora de los Reyes, vulgarmente llamada del Pino de Barcelona*, Barcelona, F. Surià y Burgada, Impresor, 1794, p. 51-52, i, a partir d'aquest, Juan Francisco de MASDEU (1807), p. 178-179; el pare Francesc NADAL (1815), vol. 1, p. 238; Josep Rafael CARRERAS I BULBENA, *La música en la agonía del Beat Joseph Oriol*, Barcelona, Joan Bta. Pujol y Cia, 1898, p. 9; Juan BALLESTER y CLARAMUNT, *Vida de San José Oriol*, Barcelona, Imprenta de Eugenio Subirana, 1909, p. 257, i Carlo SALOTTI, *Vida de Sant Joseph Oriol*, Barcelona, Eugeni Subirana, 1910, p. 260-261. El cant de l'*Stabat Mater* també el van recollir uns versos de *La Oriolida*, un extens poema de cent una estrofes de vuit versos decasil·labs, sense música: «LXXVI. / Á un musico maestro, su pariente, / Que á visitarle fue con fe officiosa, / Le ruega que le cante atentamente / El Stabat de Mater dolorosa. / Este, pues, que le amaba tiernamente, / Con diligencia pronta y ciudadosa, / Quatro niños le envía, á cuyo coro / Con su arpa le acompaña muy sonoro». Cf. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, armari VI, prestatge VI-A, vol. 176, *La oriolida. / canto, / que en obsequio del venerable / siervo*

Prop de la una¹⁰⁰ de la matinada del dia 23 sant Josep Oriol va expirar..., el campaner del Pi començà a brandar a morts...,¹⁰¹ el carrer de la Dagueria s'omplí de barcelonins que desitjaven dir adéu al sant...

Anastasi Barberà, en qualitat d'escolà menor del Pi i cantor de la capella del Palau, participà en el cant de l'absolta general que la comunitat del Pi, acompanyada de la seva capella de música i de la capella del Palau, va cantar davant el fèrretre del sant, a l'estança del carrer de la Dagueria. Així ho recullen, també, els esborranys de la seva declaració:

Hi anà també ab solemne proffesso la Rt. Comt. de Rector y pbres. de dita Iгла. [del Pi] a cantarli en dit / aposento una absolta general, y fou ab assistencia de la Capella de / Musica del Palau, a la qual assistí ell testimoni com â escolá de cant / que era de d^a Capella y Musica [...].¹⁰²

Francesc Oliva participà també en el cant de l'absolta al costat de Barberà, però amb la capella del Pi. Oliva declarà el 1769 que

se recorda que en la tarde antes del / dia que se enterrá aná ell testimoni junt / ab la Rt. Comt. del Pi a la casa ahont mo-/rí dit servent de Deu a cantarli la ab-/solta o responsori¹⁰³

i, més endavant, afegí

que en la dita ocasio en que se li cantava la / absolta veu ell testimoni lo cadaver de dit servent de / Deu, y reparla la hermosura de son rostro y lo / encarnat de sos llavis, que no semblava defunct / sino viu.¹⁰⁴

En el seu relat establert per al procés de beatificació, Barberà recordava que dins l'estança hi havia un pintor que retratava l'efígie del sant, el qual va suspen-

de Dios / el doctor Josef Oriol, / presbítero y beneficiado de la parroquial / iglesia de Nuestra Señora de los Reyes / de la ciudad de Barcelona, vulgarmente / llamada del Pino, / compuso un devoto barcelonés / y parroquiano, Barcelona, En la Imprenta de Francisco Suriá y Burgada, s. d. Fixem-nos que aquí descriu l'acompanyament de l'arpa com a «muy sonoro», mentre les declaracions i els articles del procés destaquen amb èmfasi que Milans va tocar amb molta suavitat.

100. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, armari VI, prestatge V-A, vol. 162, S. «Josep Oriol. Borradors», lligall D. 1, camisa 6, plec «De la ultima malalti, Mort / y enterro» de les notes que hom redactà a partir de la documentació del procés.

101. L'Antònia, la campana més grossa del Pi, «poc després de la una de la matinada, va despertar els barcelonins per comunicar-los la mort del sant» (cf. Tomàs VERGÉS I FORNS, *Santa Maria del Pi i la seva història*, Barcelona, La Formiga d'Or, 1992, p. 125).

102. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, armari VI, prestatge V-A, vol. 163, lligall D. 2, plec solt, f. [4r].

103. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, P. O. 2, f. 549.

104. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, P. O. 2, f. 559.

dre la seva feina durant el cant de l'absolta.¹⁰⁵ En l'esborrany de la seva declaració, ho explicità d'aquesta manera:

[...] que en la mateixa ocasio que ell testimoni aná y assisti a la ab-/solta general que se cantá devant lo cadaver de dit S. de Deu, veu y / repará en dit quarto y aposento un Pintor que copiava, eo / retratava la effigies de dit cadaver, y vuy en die / los qui tenen de dits retratos, los tenen y guardan en gran / estima y veneracio, com ly consta á ell testimoni que un que sen / feu retratar dit son mestre Thomás Milans lo tenia en sa / propia casa y reparava que lo tenia ab gran honor y veneracio.¹⁰⁶

L'escena del retrat de l'efígie de sant Josep Oriol va ser recollida pels seus biògrafs, els quals relaten com «tres pintores por lo menos fueron á delinear su retrato en la estancia misma donde falleció: y otros hicieron lo propio, mientras estaba de Cuerpo presente en la Iglesia del Pino».¹⁰⁷ De fet, però, en l'inventari dels quadres que hom va confeccionar amb motiu de la causa de beatificació se'n van registrar fins a tretze; alguns d'aquests foren pintats per Joan Casanoves i Pau Priu, aquest darrer per encàrrec de la comunitat del Pi.¹⁰⁸

El tema del retrat de la vera efígie del sant mereixeria un estudi específic, atesa la documentació que es conserva dispersada entre els lligalls dels esborranys de les declaracions del procés de beatificació. Apuntem ara, solament, l'inventari adés esmentat, amb els noms dels seus posseïdors a finals del segle XVIII:

Quadros. / Un quadro la Rnt. Comt. del Pi de Bna. / altre quadro lo Rnt. Dor. Joan Tolleuda Rector. / altre quadro que feu fer lo Rt. Miquel Busquets Vicari. Vuy es en lo carrer Moncada. / altre quadro que feu fer lo Rt. Thomas Milans son nebot. Vuy es en la vila de Arenys &. / altre quadro que feu fer Joan Pau Mas espaser son parent y marmessor, es Napols. / altre quadro que feu fer T. Caldarer habitant tras Palacio, dueño de la casa & / altre quadro que feu fer la Sra. Geronima Llobet penitenta de dit Dr. Oriol / altre retrato gran fet per casa Pont de Tarrasa adroguer / altre quadro que fer [sic] fer una monja dels Angels. Vuy es al costat del Rt. Torras / Ignes Cams V^a. / altre quadro que feu fer Casa Barneda. / Item un retrato y efigies sobre

105. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, P. O. 1, f. 1236v-1237r.

106. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, armari VI, prestatge V-A, vol. 163, lligall D. 2, plec solt, f. [4v], i també P. O. 1, f. 1236v-1237r.

107. Francesc NADAL, *Vida del Beato Doctor Josef Oriol, sacerdote operario entre los primitivos del Oratorio de S. Felipe Neri, y Beneficiado de la Parroquial Iglesia de Nuestra Señora del Pino, de Barcelona. Escrita por el P. D. Francisco Nadal presbítero de dicho Oratorio barcelonés, en el año 1809 é impresa en el de 1815*, vol. 1, Barcelona, Juan Ignacio Jordi Impresor y Librero, 1815, p. 242.

108. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, P. O. 2, f. 1168, on consta una relació de les «icones, pinturas, inscripciones et re-/liquias memorias de quibus notitia habetur [...]» de sant Josep Oriol. A continuació de la referència al quadre del Pi apareix una còpia del rebut de Pau Priu: «Ego Paulus Priu Pictor civis Barna. / gratis et confiteor et in veritate recognosco vobis Rdo. Joanni Bap-/tiste Puidencens [...] que a vobis habuisse et recepisse / [...] quinquaginta quinque libras Barcinonenses et sunt pro / valore unius quadri effigies Rdi. Dris. Josephi Oriol [...]».

aram que feu fer Dn Frnc^o Cardona cavaller de Barna. / los quals quadros de alguns de ells consta per qui foren fets, que fou per Joan / Casanovas pintor, la muller del qual encara te lo primer dissenyo tret del / original, y lo que feu fer la Rt. Comt. fou fet per Pau Priu pintor / consta de la apoca en poder de Anton Navarro not. pub. de Barna. als 16 / agost de 1702, fol 231. Item també segons se insereix lo Emm. Sor. Marques de Aytona / feren fer dos quadros lo un pintat al viu, y lo altre mort, y segons se diu son / encara en Madrid. És veritat per personas de vista.¹⁰⁹

El matí del dia 23 es va fer la processó de l'enterrament, que va sortir del carrer de la Dagueria per anar a la parròquia del Pi, amb l'acompanyament musical de les capelles del Pi i del Palau. Cosme Palmés hi participà cantant en «una capella de mu-/sica, de la qual ell testimoni era escolá de / cant», és a dir, la del Palau.¹¹⁰ Al seu costat, també hi van cantar els escolans del Palau Anastasi Barberà i Pere Joan Clavell, i l'escolà Francesc Oliva de la capella del Pi. Barberà recordava la solemnitat de la processó que es va fer l'endemà per traslladar les despulles del sant del carrer de la Dagueria a la parròquia del Pi:

[...] lo die immediataent següent, y en lo endemà al / matí, torna ell testimoni junt ab los demes de la Capella de / Musichs [del Palau] a la predita casa de Esteve Llobet, a hont aná tambe la d^a rt. / Comt.; y veu y repará que lo cadaver de dit S. de Deu fou trans-/ladat de dita casa a la Iglesia del Pi, y la proffessó funeral fou / feta ab grandissima solemnitat, y gran concurs de tot lo Po-/ble, perque a mes de la Rt. Comt. del Rector y obrés del Pi, / tambe hi assistí y acompanyá dit cadaver una Capella de / Musica, un dels quals era ell testimoni.¹¹¹

I afegí:

[...] que la sobre dita pompa y solemnitat fou feta per la gran / fama de santedat ab que morí dit S. de Deu y per satisfer lo de-/seitg y devocio ly te-/nian los faels, tenint per cert que / moltas Personas concorregueren per los gastos de dit enterro / especialment son mestre Thomas Milans [...].¹¹²

En un dels esborranys de la seva declaració, Barberà va reproduir el trajecte precís de la processó que va conduir el cos del sant del carrer de la Dagueria a l'església del Pi:

109. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, armari VI, prestatge VI-A, vol. 178, «Autèntiques relíquies». Vegeu, també, armari VI, prestatge V-A, vol. 165, lligall D-4, peça 12.

110. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, P. O. 1, f. 1120v. Cf. Juan BALLESTER Y CLARAMUNT, *Vida de San José Oriol*, Barcelona, Imprenta de Eugenio Subirana, 1909, cap. XXXI.

111. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, armari VI, prestatge V-A, vol. 163, lligall D. 2, plec solt, f. [4v], article 145.

112. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, armari VI, prestatge V-A, vol. 163, lligall D. 2, plec solt, f. [4v], article 146.

[...] lo camí de la / Professo fou de la Dagaria, per la llibreteria devant sant / Jaume, carrer de la diputacio, devant del Palacio de S. Illma. / plassa nova, volta la font de Sta. Ana, carrer del Pi; y a la / dita iglesia [...] com y tambe en dita Igla. del Pi, tot lo / temps dura lo offici, qual fou ab Musica, y en dita ocasio / diu ell declarant que en lo temps de alear la hostia, se / mogue un gran ruido en la Igla. dient que lo cadaver / de dit Dor. Oriol havia fet alguna demostració dient que / havia obert la boca, Y essent tan numeros y tan gran lo con-/curs de la gent que en dita Igla. hi havia, diu fou precis luego / de acabat lo offici per causa del albarot se mogue en dita / Igla., volent tallar cosas de la roba de dit Dor. Oriol guardanlas / per reliquias, lo tancassen baix en la Capella de la Sta. / Espina [...].¹¹³

Entre els nombrosíssims assistents a aquella processó solemne i profundament sentida pels barcelonins, i els catalans, hi havia el jove músic Pere Rabassa, el qual comptava divuit anys d'edat i estava completant la seva formació musical amb Francesc Valls a la catedral. Rabassa, estranyat com el seu mestre pels Borbons després de la Guerra de Successió, quan era mestre de capella de la catedral de Sevilla, va aportar la seva declaració en el procés de beatificació el 1762:

[...] parecio el Lido. Dn. Pedro Rabasa Racionero / Maestro de Capilla de la Sta. Igla. Metropolitana y Patriarcal / de esta ciudad de Sevilla [...] [el qual sota jurament y preguntat amb les questions de l'interrogatori] dixo que lo que unicamente sabe y [...] / desir del contexto de ellas es que siendo [...] / de edat dies y ocho a veinte a[ños...] / [...] vio el declarante su entierro que le lleva-/van en alto al modo que llevan a la prosesion a Nra. / Sra. de Agosto, con mucho jente sin numero, todos con mu-/cha admirasion y devosion [...] y que es lo / que unicamente puede desir en rason del dicho interrogatorio / y a las demas preguntas no puede dar rason ni res-/ponder mas de lo espresado [...] / y que es de hedad de setenta y nueve años. / Pedro Rabasa presbitero.¹¹⁴

Els comunitaris havien previst donar sepultura al cos del sant, un cop arribada la processó al Pi i acabades les exèquies, abans del migdia d'aquell dia 23, però l'esverament dels fidels fou tan gran que van optar per fer córrer la veu que l'enterrarien a la tarda.

Que en atenció de assó, no podentse en manera alguna tan-/car las portas de la iglesia en la hora acostumada, per só / que lo Poble, als prechs aňadia tambe amebasas, fou ne-/cessari espargir la veu que la sepultura se differia per / lo endemá, lo que ohit se aquietá algun tant lo Poble, y axis / disminuhida la multitud, doná lloch per tancar las portas / de la iglesia, y enterrar lo sagrat cadaver cerca de la dos / horas de la tarda, lo que fou fet en lo die 24 [sic] de mars del / sobredit any 1702. Com es ver.¹¹⁵

113. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, armari VI, prestatge V-A, vol. 162, lligall D. 1, plec solt, f. 187-190.

114. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, armari VI, prestatge V-A, vol. 162, lligall D. 1, plec solt.

115. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, armari VI, prestatge V-A, vol. 165, lligall D. 4, peça 1.

La dimensió pública de sant Josep Oriol, ben conegut i estimat pels barcelonins del seu temps per la seva entrega als pobres i desvalguts, així com pels nombrosos miracles que va obrar, va convertir el seu sepeli en una gran manifestació de dol de la capital del Principat. El seu traspàs s'emmarca enmig d'una època plena d'inestabilitat social, política i econòmica, que culminarà el 1714 amb la desfeta de la Guerra de Successió.

6. EL MAGISTERI DEL PALAU DE LA COMTESSA, 1698-1714

La capella del Palau de la Comtessa, ubicada al Palau Reial Menor de Barcelona, l'antic Palau de la Reina, era l'única capella civil de la Ciutat Comtal que, des de mitjan segle XVI, podia presumir d'un mecenatge nobiliari. El Palau havia estat cedit al segle XV pel rei Joan II al governador de Catalunya, Galceran de Requesens. El 1542, Carles V concedí el patronatge del Palau a Juan de Zúñiga i a la seva esposa, Estefania de Requesens, els quals, el 1548, hi instituïren la dotació de vuit capellanies. L'església del Palau havia arribat a disposar de fins a divuit capellanies, «pero despues de las guerras de Cathaluna solo hay / diez capellanes, o los que con las rentas se pueden mantener».¹¹⁶ Des de finals del segle XVI el Palau va passar a tenir com a propietaris i mantenidors la família de la noblesa castellana dels Fajardo y Álvarez de Toledo, marquesos de Los Vélez, els quals van donar suport a la causa borbònica durant la Guerra de Successió.

En el decurs dels segles XVII i XVIII, la capella del Palau de la Comtessa va ser l'únic centre musical de titularitat privada de tot Catalunya, a diferència de la resta dels centres musicals de la nostra geografia, els quals —catedrals, col·legiates, basíliques, parròquies, monestirs i convents— pertanyien al braç eclesiàstic.

L'any 1704, ja en ple mestratge de Milans, la capella del Palau va refer les seves ordinacions estatutàries, amb els seus capítols dedicats a les obligacions del mestre de cant i a la resta de servituds. El mestre de cant del Palau, com els de la resta de capelles eclesiàstiques del país, havia de ser hàbil en l'art de la composició, tenir cura de «criar» i ensenyar els infants cantors —el document no n'esmenta el nombre, però per altres fonts sabem que eren quatre— i programar i preparar els assaigs, en especial els de les festivitats de Setmana Santa i Nadal:

Per a que totes les coses vajan ab lo orde y concert que / conve, se haura de provehir, per lo Patro de la Ca-/pella, ó per la persona quin tindrà carrech una ca-/pellania, en un Mestre de cant,, que sie subjecte que / ulra las qualitats que ha de tenir per ser ca-/pellá de la capella, tinga la habilitat de composi-/cio y altres que es requereixen per a dit empleo, la qual / provisio se dega fer per oposicio ô altrament per elec-/cio de dit Patro si la persona de sí es ja agrada-/da per altres oposicions, ô per la notoria habilitat / com millor apareixera de dit patro o persona que / tindrà son carrech. /

116. ANC: *Fons Arxiu del Palau Requesens*, unitat 604, «Libro de los Patro-/nos funda-/dores, Cons-/tituciones / de 1548/ y otras / noticias», f. 45-52v.

Lo dit mestre de cant ha de governar la Capella / y criar, ensenyar y adoctrinar los minyons ti-/bles de ella, qual conve, y ab lo mayor cuidado sera / possible, portar lo compas, sempre que se havra / de cantar a cant de orga [...] [en cas de malaltia havia de portar el compàs] lo musich mes antich.

[...] Lo dit mestre de cant te obligacio algun temps antes / de Probar lo que se ha de cantar a cant de orga jun-/tament ab tots los qui han de cantar [...]

Mes per les maytines de les tenebres y die de / Nadal y altres molt solemnes alguns dies abans co-/manará les lliçons a qui li parrá y que les proben / devant ell y se previnguen per a que sien molt ben / cantades [...].¹¹⁷

Just davant del Palau i al costat de la casa de la família Dusay, s'hi trobava en aquella època la casa on vivia el mestre de la capella del Palau:

[...] contiguas a la Capilla estan ocho casas de los capellanes / que tienen entrada por la calle llamada de los Templarios [...] otra casa hay enfrente de las ventanas del Palau junto a la casa de Dusay [...] [ratllat] / y vive en ella el Mtro de la Capilla [...].¹¹⁸

Amb la demolició del Palau Reial Menor, a mitjan segle XIX, es va esborrar la geografia urbana del seu entorn i, amb ella, la casa on visqué Tomàs Milans durant l'època del seu magisteri. En aquest sentit, ens preguntem si el nom de la plaça de Milans, que es troba situada al terme del carrer d'Ataülf, podria tenir alguna relació amb el nostre protagonista.

El document suara citat conté, a continuació, un inventari dels béns que posseïa la capella durant el primer terç del segle XVIII, el qual resulta de molt interès per a poder reconstruir els altars amb les seves imatges, cultes i devocions. Al centre de la nau s'ubicava el cor, en el qual es guardaven:

6 Libros de pergamino del Psalterio grandes [...] 2 Libros de Antifonas [...] 10 Libros de Coro impresos en Benezia en papel, cu-/biertos con tabla y vaqueta colorada [...] 1 Violon grande con su Arco [...].¹¹⁹

117. ANC: *Fons Arxiu del Palau Requesens*, unitat 604, «Copia de las Ordenaciones de la Igle-/sia de Nra Senyora del Palau que se forma-/ren en lo any de 1704. / Lo original de ellas está recondit en lo Arxiu / que lo Exm Sor Marques de Villafranca y de los / Velez te en lo palau de esta Ciudad de Barcelona», f. 64-65v. Es conserva una còpia del document en castellà «Constituciones de la Capi-/lla del Palau de Barzna.» feta a Barcelona per Manuel de Larrera el 14 de febrer de 1753. El document de les ordinacions apareix també citat a Jordi RIFÉ I SANTALÓ, «La música al Palau de la Comtessa de Barcelona durant el govern de l'Arxiduc Carles d'Àustria a Catalunya (1705-1714)», *Revista Catalana de Musicologia*, vol. 2 (2004), p. 131-143.

118. ANC: *Fons Arxiu del Palau Requesens*, unitat 604, «Libro de los Patro-/nos funda-/dores, Cons-/tituciones / de 1548/ y otras / noticias», f. 45-52v.

119. ANC: *Fons Arxiu del Palau Requesens*, unitat 604, «Libro de los Patro-/nos funda-/dores, Cons-/tituciones / de 1548/ y otras / noticias», f. 45v.

L'inventari també fa esment d'«1 Organo grande muy bien labrado y su banquillo / con llave».¹²⁰

Carles i Tomàs Milans entraren, quan eren infants, a cantar en aquella prestigiosa capella a partir del 1680, sota el mestratge de Felip Olivelles. Tomàs degué completar la seva formació musical a l'entorn dels anys 1688-1690, però romanqué a la capella del Palau en qualitat d'arpista. Quan la capella del Palau visità Martorell el 7 de febrer de 1689 per solemnitzar la primera missa en memòria de la mare de mossèn Josep Esteve,

cantaren aquella los musichs del Palau de la Comptesa, qui foren, los Srs. Mestres Mn. Camps, Mn. Oller, Mn. Claret del Pi, Dn. Domingo Bueno, Mn. Torres del Pi baxonista, Sagau arpista, Joan Pons ab lo arxillaut, Joan Galvany ab la viola, lo Mestre y organista de Esparraguera, Mn. Gordans capellà de Esparraguera, ab tres miyons los millors de la dita Capella del Palau de la Comptesa [...].¹²¹

El 1689 Carles i Tomàs comptaven vint i disset anys, respectivament, per la qual cosa en aquella ocasió deurién acompanyar el cos de la capella en qualitat de cantors; Tomàs era tenor. El document esdevé preciós per les noves dades que aporta, ja que hi apareixen alguns dels músics que formaven part de la capella del Palau el 1689: Camps, l'organista Jeroni Oller, Domingo Bueno, l'arxillautista Joan Pons —que també ho era de la capella de la catedral—,¹²² el viola Joan Galvany, Torres el baixonista del Pi, mossèn Claret també de la capella del Pi i l'arpista Jaume Sagau. D'altra banda, el document ens mena a relacionar Tomàs Milans amb Jaume Sagau (1684-1736), arpista de la catedral de Barcelona i de la capella de l'arxiduc, amb el qual Milans degué formar-se en la pràctica d'aquell instrument durant l'època de la seva joventut a la capella del Palau. El 1708, en ple magisteri de Milans, Sagau abandonà Barcelona per establir-se a Lisboa com a compositor, cantant i editor, de la mà del diplomàtic Álvaro Cienfuegos.¹²³

El talent musical de Milans degué anar adquirint la seva maduresa durant aquells anys en què va romandre, en qualitat d'arpista, al costat del mestre Felip Olivelles. Tot i que aquest darrer es jubilà l'agost de 1699, Milans assumiria les funcions de la direcció de la capella del Palau —les de compositor titular romani- en a mans del mestre jubilat—, almenys des de la primavera de 1698. Recordem que quan sant Josep Oriol va redactar el seu testament, el 31 de març de 1698, ja

120. ANC: *Fons Arxiu del Palau Requesens*, unitat 604, «Libro de los Patro-/nos funda-/dores, Cons-/tituciones / de 1548/ y otras / noticias», f. 45v.

121. APSMM: *Llibre d'òbits 1669-1689*, f. 158v-159. Citat a César ALCALÁ, «El Palacio de la Condesa y su capilla musical», *Revista de Musicología*, vol. 21, núm. 1 (1998), p. 197-214, especialment 210-211.

122. Josep PAVIA I SIMÓ, *La música en Catalunya en el siglo XVIII: Francesc Valls (1671 c.-1747)*, Barcelona, CSIC, 1997, p. 35.

123. Cf. Josep DOLCET, «La música vocal civil en el barroc», a Xosé AVIÑOÀ (dir.), *Història de la música catalana, valenciana i balear*, vol. 2, Barcelona, Edicions 62, 1999, p. 107.

feia esment de «Tomás Milans, maestro de capilla de música del Palau de la Condesa», i que l'escena del retrobament del sant amb Tomàs del 22 de maig de 1698 —gràcies al relat de l'escolà Cosme Palmés— es va produir al nou habitatge de Milans, en el qual disposava de servei —mostra de la seva nova situació econòmica— i hi acollia els quatre escolans cantors de la capella.

Les funcions de director, o mestre interí, de la capella del Palau van portar Milans a actuar a Cartagena la tardor de 1699, amb altres músics d'aquella institució. Sembla que una de les tasques de la capella de música del Palau era actuar en altres indrets de la geografia espanyola on els marquesos de Los Vélez tenien propietats. En la carta que des d'aquella ciutat Tomàs Milans escriví a sant Josep Oriol —el contingut de la qual el sant va remetre a mossèn Filiperes de Canet el 21 de novembre, per tal que el fes arribar a Marc Antoni Milans i Macià, el pare de Tomàs— es fa palès que la «fama» del bon art musical de Tomàs Milans, com a tenor i arpista, anà *in crescendo*:

[...] que estos / dies passats Thomas son fill me scrigue / de Cartagena, que estava bo y molt / aplaudit dels SS^{rs} y que per respecte que avien arribat allí altres dos / de la musica del Palau, creu se tractara de tornar prest y segons / se diu per assi seran assí antes de Nadal, y que segons varies / cartas que han vingut dant noticies de les qualitats de Thomas, crech / aura guaniat molta fama, pero no se si aura perdut lo poch que / avia guaniat, que es lo que jo li diguí quant sen ana, que no mo feu / a saber fins que ja estava empenyat y del tot per anarsen, lo Sr lo / dexe tornar ab salud per mes servirlo y / consuelo del dit Sr. Milans y demes Amichs [...].¹²⁴

El 25 d'abril de 1700, el mateix sant escrivia una altra carta a mossèn Filiperes, per tal que fes saber a Susanna Bonamich que rebria dos doblons d'or de Tomàs Milans, a fi de satisfer el deute que la casa Milans havia de pagar a l'església de Canet, la qual cosa palesa amb claredat que la posició econòmica de Milans havia millorat des de l'assumpció de l'interinatge del magisteri del Palau el 1698.¹²⁵

Quan a principis d'agost de 1699, els patrons del Palau van jubilar Olivelles, ho van fer comptant amb la disposició de Gabriel Argany, mestre de la seu de Lleida, per a regir la titularitat del magisteri:

124. APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, armari vi, prestatge VI-A, vol. 161, peça 2, doc. 3. El 1909 aquesta carta estava en mans d'Antònia Rodríguez de Ureta (cf. Juan BALLESTER Y CLARAMUNT, *Vida de San José Oriol*, Barcelona, Imprenta de Eugenio Subirana, 1909, p. 231); una còpia d'aquesta es conserva a l'APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, armari vi, prestatge V-A, vol. 164, lligall D. 3, camisa 5, amb les còpies que el 1763 féu Joan Golart, apotecari de Canet de Mar. Resulta curiós que en aquesta carta el sant quan parla de Tomàs a la vídua Bonamich li diu «son fill». Susanna i Tomàs es portaven disset anys de diferència, i, probablement, el fet que ella tingués cura del seu sogre, el pare de Tomàs, afavoriria aquest tracte.

125. La vídua Bonamich els rebé de mans de Francesc Amarch d'Arenys de Mar, el qual «[...] las hi donara per orde del fill del Sr Milans, Thomás, las quals serviran per a lo que me a demanat per satisfer las 9 ll 11 s que te obligació la casa pagar a la ecclesia de Canet [...]», APSMP: *Fons Sant Josep Oriol*, armari vi, prestatge V-A, vol. 164, lligall D. 3, camisa 5 (cf. Juan BALLESTER Y CLARAMUNT, *Vida de San José Oriol*, Barcelona, Imprenta de Eugenio Subirana, 1909, p. 231-232).

A los 12 de agosto de 1699 / tomó posesion de la maestria y ca-/pellania el Rdo Gabriel Argani Pbro / que lo era de la cathedral de Lerida / y antes de Gerona. No cons-/ta si murió ô renunció.¹²⁶

Argany dirigí la interpretació dels villancets que la capella del Palau cantà el 19 d'agost de 1699 al convent de Santa Clara per a la professió de Teresa de Sentmenat i Oms, filla dels marquesos de Castell-dosrius.¹²⁷ El mestre Argany, però, «murió al poco de tomar posesión del cargo»,¹²⁸ amb la qual cosa Milans va tornar a exercir l'interinatge de la direcció de la capella.

Això no obstant, gràcies a un plec imprès dels textos dels villancets que la capella del Palau va cantar l'1 de març de 1700 al convent de Sant Francesc sabem que en aquella ocasió Felip Olivelles, el mestre titular, en va dirigir la interpretació: *Villancicos que se cantaron en la iglesia del Convento de San Francisco de Asís [...] de Barcelona [...] en la festiva fiesta que celebrò el Tercio Provincial de los Verdes [...] à la Purissima Concepcion de Mria Santissima [...] el dia primero de marzo de 1700: cantolos la Capilla de Nuestra Señora del Palao, siendo su maestro [...] Felipe Olivellas.*¹²⁹

Aquell mateix any, el mateix mestre titular va tornar a dirigir la interpretació dels villancets que la capella del Palau cantà per la festivitat de Sant Antoni de Pàdua, el 13 de juny de 1700, al convent de Sant Francesc de Barcelona:

*Villancicos nvevos / a la gloria del / milagrero entre / los santos, / el gran padre san Antonio / de Padua / cantados en svs solemnes fies-/tas que se celebraron en el Real Conevnto / de San Francisco de / Barcelona / por la capilla del Palao, sien-/do su Mestro el Licenciado Felipe / Olivellas, Año 1700.*¹³⁰

Probablement, aquella deuria ser una de les darreres actuacions de Felip Olivelles al capdavant de la capella del Palau. Els títols de les cobertes de tres llibrets

126. ANC: *Fons Arxiu del Palau Requesens*, unitat 522, «Maestros de capilla que ha habido en nuestra capilla vul-/garmente llamada del Palau, desde el año 1593 en que aparece la plaza / ô sea capellania con obligacion al magisterio», s. f.

127. *Villancicos / que se cantaron / en el Real Convento de / Santa Clara, de la Orden de San Benito, / de Barcelona à la Profession, y Velo de la / muy Ilustre Señora D. Tereza de Sentma-/nat, y Oms, hija de los Excelentissimos / Señores Marqueses de Castell-/dosrius &. / cantolos la capilla de / nuestra Señora del Palao el dia 19 de Agosto de / 1699 siendo su Maestro el Licenciado / Gabriel Argany*, Barcelona, Jayme Suriá, 1699 (Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona (AHCB): B.1699-8° op. 7).

128. ANC: *Fons Carreras i Bulbena, Josep Rafael*, 04.02.105. Entre la seva documentació —vegeu 04.02.37—, apareix una relació dels mestres de capella de Santa Maria del Mar des de 1582.

129. Cf. *Catàleg de la Biblioteca Lambert Mata de Ripoll*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, 1989, núm. 875, p. 226.

130. AHCB: B.1700-8° op. 22.

impresos de villancets palesen que Milans dirigí la capella del Palau els dies 26 de setembre¹³¹ i 17 de novembre de 1700,¹³² i el 5 d'agost de 1701.¹³³

La interinitat de Milans va concloure el dia de la festivitat de Santa Cecília de 1701, en què, quan era sotsdiaca, prengué possessió de la capellania i de la plena titularitat del magisteri del Palau:

A los 22 de noviembre de 1701 / tomó posesion de la capellania y / magisterio el Rdo Dn Tomas Mi-/lans subdiacono [...].¹³⁴

El mestre jubilat, Felip Olivelles, traspassaria el 12 d'agost de 1702,¹³⁵ després de deixar les seves composicions al servei de la capella, en el testament que redactà el 18 de juny de 1702:

[...] deix y llego a la d^a iglesia y Cape-/ lla de Nra Sra del Palau de la Comptesa de ahont / me trobo mestre de capella tots los papers de musica / y cant los quals vull en continent seguit mon obit sien / entregats al molt Rnt capellà major de d^a iglesia [...] a effecte de / que servescan per d^a musica y cant de d^a Sta / Capella [...].¹³⁶

131. *Villancicos / que se cantaron / a la translacion del San-/tissimo Sacramento à la Iglesia nueva / de los Padres Capuchinos de la Villa / de Martorell este año / de 1700 / cantolos / la capilla de Nvuestra Se-/ñora del Palau à los 26. de Setiembre / puestos en Música por el Licenciado / Thomas Milans*, llibret imprès: «En Barcelona, en Casa Martin Ge-/labert, delante la Rectoria de Nuestra / Señora del Pino» (cf. Biblioteca Nacional de Catalunya (BNC): Res 1054-8° i AHCB: B.1700-8° op. 29). Tal com ja havia succeït el 1689, la capella del Palau, encara sota el patronatge de Los Vélez, tornava a visitar Martorell el 1700. En aquella època, els músics laics de la capella del Palau eren Joan Baptista Clavell —desconeixem si mantenia algun lligam de parentiu amb l'escolà del Palau Pere Joan Clavell—, Esteve Saubell i Joan Galvany.

132. *Villancicos, / que se cantaron en el / Real Convento de Santa Clara / de la presente Ciudad, de la / Orden de San Benito. A la profesion de la Muy / Ilustre Señora / Doña Isabel Piñatelli y Aymerich, hija de los Exelentissimos / Señores Marqueses de Sant Vicente, & / cantólos a 17 de noviembre / de 1700, la Capilla del Palau, siendo Maestro della el Licenciado / Thomàs Milans / En Barcelona* (BNC: *Fulletons Bonsoms*, 9488 i AHCB: B.1700-8° op. 27).

133. *Villancicos que se cantaron en la profesion de doña Mariangela Zagarriga y de Vera, y oy sor Mariangela del Niño Jesus, religiosa del [...] Convento de Minimas Descalças de Jesus Marai, siendo maestro [...] Tomas Millans, à los 5 de agosto de 1701. Barcelona: Imp. de Rafael Gilabert [1701]. Cf. Catàleg de la Biblioteca Lambert Mata de Ripoll, Barcelona, Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, 1989, núm. 895, p. 232.*

134. ANC: *Fons Arxiu del Palau Requesens*, unitat 522, «Maestros de capilla que ha habido en nuestra capilla vul-/garmente llamada del Palau, desde el año 1593 en que aparece la plaza / ô sea capellania con obligacion al magisterio», s. f.

135. El seu cognom encara apareix entre els dels capellans que van dir les misses dels dies 5, 6 i 7 d'agost (cf. ANC: *Fons Arxiu del Palau Requesens*, unitat 613, «Llibre de las Misas dels Excms / Patrons del Palau y de Benefactors de la Iglesia de Nra Sra del Palau de la / Comtesa / 1702», s. f.).

136. ANC: *Fons Arxiu del Palau Requesens*, unitat 522, «Maestros de capilla que ha habido en nuestra capilla vul-/garmente llamada del Palau, desde el año 1593 en que aparece la plaza / ô sea capellania con obligacion al magisterio», s. f.

Quan Tomàs Milans assumí el magisteri del Palau encara no havia estat ordenat prevere, però ja es trobava en possessió del primer dels ordes majors, el sotsdiaconat. El seguiment de la documentació de la capella mena a suposar que el seu accés al presbiterat es produí a finals de 1701. En qualitat de clergue, prèviament tonsurat, rebria els ordes menors entre els anys 1699 i 1701, aproximadament. De fet, el seu primer benefici l'obtingué a principis de 1701, la qual cosa li permetia de participar en les distribucions corals. Això explica que Milans percebes els ploms de les distribucions quotidianes a partir del mes de maig de 1701: «lo Sr Milans quatre lliuras y quatre sous».¹³⁷

La fundació d'aquell benefici tenia com a objectiu final, a banda de permetre l'ordenació sacerdotal, gaudir del dret i els fruits de la residència a la parroquial de Canet de Mar. El 21 de gener de 1701, a través del seu procurador, Milans instituí un benefici sota la invocació de sant Tomàs a l'altar de Santa Helena de l'esmentada catedral, amb una fundació de 200 lliures i una renda anual de 200 sous. Hi actuaren de fiadors el seu pare, Marc Antoni Milans i Macià, Jeroni Oller —l'organista del Palau de la Comtessa— i Susanna Bonamich, la vídua del seu germà gran: *Marcus Antonius Milans civis / honorarus Barcna in dicta villa de Canet domiciliatus pater / uti principalis Rduis Hyeronimus Oller Pbr organista / Ecclesia Baeatae Mariae Palatii Comitissae civitatis Barne. Et Su-/sanna Milans vidua relicta Magci. Marchi Antonii Milans / civis honoratus Barne. et nmedicinae doctoris dictae villae de Ca/net ut fideiussores*.¹³⁸

I un mes després, el 28 de febrer de 1701, el seu mateix procurador a Girona permutava aquell benefici amb el de sant Miquel Arcàngel i sant Antoni Abat, de l'altar de Sant Antoni de la parroquial de Canet de Mar, que posseïa Josep Vendrell.¹³⁹ Aquest prengué possessió del nou benefici de la seu de Girona, obtingut amb la permuta —val a dir que entre els testimonis hi era present *Josepho Gaz Pbro Magistro Capella dictae / sedis Gerundae*—, però, tal com finalment succeí, Tomàs Milans no va poder veure mai aconseguit el seu desig de ser admès com a resident a l'església parroquial de Canet de Mar, tal com ho era l'organista del Palau, Jeroni Oller.

En principi, el 3 de març de 1701 Milans prenia possessió del nou benefici de la parroquial de Canet de Mar, on consta la *collatio dicet beneficii fructus / in favorem dicte Thomae Milans*.¹⁴⁰ I un mes després, el 5 d'abril de 1701, es redactava el document notarial que testimoniava la seva admissió per part del rector, Josep

137. ANC: *Fons Arxiu del Palau Requesens*, unitat 613, «Llibre dels Ploms / del 1692 à 1706», s. f.

138. ADG: D-355, 1701, f. 16v-17, i ANC: *Llinatge Milans*, 323-2-2-1-9, on es conserva còpia dels documents notarials de les proceures fetes per Susanna Bonamich i Jeroni Oller.

139. ADG: D-355, 1701, f. 32v-33. Aquell benefici havia estat fundat el 1638 pels propietaris del Mas Vendrell de Canet de Mar, durant el rectorat de Joan Godayol, el qual admeté Miquel Vendrell i els futurs obtentors del benefici «a las ditas distribucions dels Aniversaris missas charitats y demes obtencions y fruys de la residencia», cf. ADG: *Processos 1392*, f. 108.

140. ADG: *Processos 1392*, f. 109.

Amat, i els jurats de la vila, Francesch Oller i Salvador Vendrell, amb dret a residència a la parroquial de Canet de Mar, a fi de rebre l'ordenació sacerdotal, tal com era consuetud per als fills de la vila:

[...] jurati universitatis dictae villae de Canet, eaque ratione / patroni certi et indubitati admissionum ecclesiae dictae Caneti villae / quibus admissionibus tantum filii naturales et oriundi a dicta villa / possunt ordinari ad sacros ordines promoveri. Cum pro parte / Exmi. Domini Don Guillermi Raÿmundi de Montcada Marchionis de / Aÿtona domini naturalis nostri dictorum juratorum ex profatae villae sit / nobis petitum quatenus ad residenciam juraque et emolumenta / ipsius ecclesia admitteremus venerabilem Thomam Milans clericum / ipsius villae oriundum, Barcinone residentem et cantus organi Mgtris. / Committae dictae civitatis de facto magisterium obtinentem, videntes namque eius paternalem effectum in praefatum Milans Thomam / conflagravi [...] admittimus / in residentiam dictae ecclesiae praesentis villae Caneti, cuius admissioni vigore possitis ad sacros ordines promoveri [...].¹⁴¹

Malgrat aquest document d'admissió, signat pel notari Bernat Nualart el 5 d'abril de 1701, en la reunió del Consell de la Vila del 3 d'octubre de 1702, els jurats de Canet de Mar van acordar desestimar l'admissió de Tomàs Milans en qualitat de resident a la parroquial. Tot i que se'ns fa difícil acabar d'esbrinar-ne els motius reals, tot mena a pensar que a sota dels arguments formals explicitats en el decurs del llarg procés que s'iniciarà a partir d'aquell fet, s'hi amaguen els veritables motius, els conflictes d'interessos —personals o fins i tot polítics— que podrien ajudar a entendre les raons d'aquell posicionament.

Quins esdeveniments provocarien l'absolut contrast de les posicions del Consell entre l'abril de 1701 i l'octubre de 1702? En primer terme, ens sembla d'interès observar que aquell període va coincidir de ple amb el moment conflictiu en què Felip d'Anjou —després de jurar les Constitucions de Catalunya— convocà les Corts a Barcelona, entre altres coses, per mirar de contrarestar el sentiment antifrancès i anticastellà que havia calat a fons entre la població catalana des del darrer terç del segle XVII.¹⁴² En segon terme —i en relació amb això—, cal tenir present que el marquès d'Aitona, Guillem Ramon de Montcada, va ser un dels membres de l'alta noblesa catalana —al costat del duc de Sessa, el duc d'Híxar, el duc de Cardona, el marquès de Camarasa i el comte de Peralada—¹⁴³ que va destacar més en la defensa de la causa borbònica.

141. ANC: *Llinatge Milans*, 323-2-1-1-8: «Admissio feta per los Rt Dr Joseph Amat pre y Rr de St Iscle de Vallalta / y de la Vila de Canet y los Honorables Francesch Oller y Salvador Vendrell / y Desplà candelero de cera jurats de dita vila de Canet, a favor de Thomas / Milans Mestre de Capella del Palau de la Comptessa de la ciutat de B^a», i 323-3-8-2-1, f. 81 del plet.

142. Joaquim ALBAREDA I SALVADÓ, *Els catalans i Felip V: De la conspiració a la revolta (1701-1705)*, Barcelona, Vicens Vives, 1993, p. 110-113.

143. Joaquim ALBAREDA I SALVADÓ, *Els catalans i Felip V: De la conspiració a la revolta (1701-1705)*, Barcelona, Vicens Vives, 1993, p. 237.

La privilegiada posició en què es trobava Tomàs Milans a Barcelona al capdavant de la capella del Palau de la Comtessa —en aquells anys encara sota el patronatge de Los Vélez, seguidors també del felipisme— li hauria permès d'obtenir el favor del marquès d'Aitona sense gaires dificultats.¹⁴⁴ El marquès, en qualitat de vescomte de Cabrera i Bas, era «senyor natural de dits jurats i responsable de la vila [de Canet de Mar] que defensa els drets i beneficis dels residents d'aquesta església»,¹⁴⁵ i és probable que en el moment de la concessió de l'admissió del dret a residència a Milans, el 5 d'abril de 1701, encara no s'hagués produït un clar decantament en pro de la causa austriacista entre els membres del Consell de la Vila de Canet de Mar. De fet, els posicionaments clarament austriacistes van començar a prendre forma a partir de 1702.¹⁴⁶ A Barcelona, l'Acadèmia dels Desconfiats —propera al Palau de la Comtessa— esdevenia un focus aglutinador de nobles, cavallers, erudits i artistes propers al que significaria la restauració de Catalunya sota els auspicis de la Casa d'Àustria.¹⁴⁷

Imaginem que aquella situació degué ser excepcionalment complexa per a Tomàs Milans. Les obvietats històriques revelen que Milans es trobava al servei de Los Vélez i que obtenia un tracte de favor del marquès d'Aitona, però poca cosa més podem esbrinar del seu posicionament en el conflicte de la Guerra de Successió. Tal com han assenyalat alguns historiadors, l'actitud dels eclesiàstics catalans, llevat de la major part de la jerarquia, «esdevé un dels factors explicatius essencials a l'hora d'entendre la difusió de la causa de l'Arxiduc a Catalunya»,¹⁴⁸ i se'ns fa difícil imaginar que Milans no simpatitzés amb l'Acadèmia dels Desconfiats —on assistia Francesc Valls, mestre de la catedral— i amb la resta de l'estament eclesiàstic, majoritàriament partidari de l'arxiduc. Valls va ser «estranyat», desposseït del magisteri de la catedral, per participar en actes musicals on es defensava la seva causa, i Milans va renunciar —ignorem fins a quin punt s'hi va veure obligat— al magisteri de la capella del Palau pocs dies després de la desfeta de 1714.

El litigi entre Milans i els jurats de la vila de Canet va durar nou anys, entre 1701 i 1710. Finalment, el 13 de novembre de 1710, s'avingué a pactar amb el

144. A la suposada relació de Milans amb el marquès caldria afegir la veneració que aquest guardava envers la figura de sant Josep Oriol. El canonge Ballester recull una relació del destí de les pertinences personals del sant, entre les quals esmenta que «la camisa ó parte de ella que le había tocado en suerte al Excmo. Sr. Marqués de Aitona, la acostumbraba llevar éste consigo en los combates, á fin de librarse de los multiplicados peligros á que se hallaba expuesto, como realmente sucedió», cf. Juan BALLESTER Y CLARAMUNT, *Vida de San José Oriol*, Barcelona, Imprenta de Eugenio Subirana, 1909, p. 278.

145. ANC: *Llinatge Milans*, 323-2-1-1-8, doc. citat abans en llatí.

146. Joaquim ALBAREDA I SALVADÓ, *Els catalans i Felip V: De la conspiració a la revolta (1701-1705)*, Barcelona, Vicens Vives, 1993, p. 114-120.

147. Josep DOLCET, *El Somni del Parnàs: La música a l'Acadèmia dels Desconfiats (1700-1705)*, tesi doctoral, Barcelona, Universitat Autònoma de Barcelona, 2007.

148. Joaquim ALBAREDA I SALVADÓ, *Els catalans i Felip V: De la conspiració a la revolta (1701-1705)*, Barcelona, Vicens Vives, 1993, p. 248-264, i p. 227, on cita una font coetània que deia «que si a Barcelona n'hi havia un total de 4.000 o 5.000 [eclesiàstics], els filipistes no arribaven a 40».

rector i els jurats la permuta del seu benefici de Canet amb Isidre Misser.¹⁴⁹ Però Tomàs Milans pretenia, del cert, fer ús del dret de residència a la parroquial de Canet de Mar? És cert que a la seva llar natal en aquells anys vivien la vídua del seu germà gran amb el seu fill Aleix Milans i Bonamich, i que això podria ser un factor a tenir present a l'hora d'interpretar els motius del llarg litigi que emprengué contra el rector i els regidors de Canet de Mar a fi de ser admès a la parroquial.¹⁵⁰ Això no obstant, se'ns fa ben difícil pensar que quan Milans permutà el benefici de Canet, el febrer de 1701, ho fes amb la voluntat de residir-hi, atès que des de la jubilació de Felip Olivelles ocupava el magisteri d'una de les capelles més prestigioses de tot Catalunya. En canvi, no seria inversemblant pensar que volgués emular la situació de l'organista del Palau, Jeroni Oller, fill de Canet i possessor d'un benifet amb dret de residència.

La documentació de la vida quotidiana de la capella del Palau recull la presència d'una catorzena de preveres per als serveis litúrgics de la capella. Els seus cognoms, a principis del segle XVIII, eren Oller, Olivellas, Gil, Marsol, Clavell, Carbonell, Camps, Busquets, Llinàs, Boix, Garriga, Bueno, Pastaller i Milans. Entre tots ells i per torns, tenien l'obligació de dir cada dia de la setmana les tres misses establertes i fundades pels patrons: la missa de l'aurora (a l'hora de matines), la missa dels patrons (o matinal) i la missa cantada (es deia a les 11.30).¹⁵¹

Així ho establien les ordinacions de la capella:

[...] en la presente capila se han de celebrar / tres Misas todos los dias y quatro todas / las semanas por la intencion de los / Exmos. fundadores de ella, la primera se di-/ce la Aurora, la segunda la Matinal, y la / tercera la cantada, y las quatro semanas / de Patronas [...] [la de l'aurora es deia] al punto e instante que se empiezan / los maytines al coro [...] la misa matinal se dice y se ha de decir / perpetuamente despues de la Aurora imme-/diatamente y la cantada se ha de decir a la / hora [...] según se empezara la tercia [...] se ordena que el que tendra la / missa de onze horas y media [cantada] tenga aquella / semana el cargo de Capiscol, y el que la sema-/na antes avia tenido la dicha misa, tenga el / cargo de Subcentor.¹⁵²

149. APCM: *Capsa admissions 1624-1856*: Ad-20, f. 2-3 i ADG: D-366, 1712, f. 24-25. El 3 de juliol de 1711, la família Misser de Canet de Mar instituïa la fundació d'un benefici a favor del seu fill Isidre, amb una dotació que augmentà fins a 170 lliures (amb 170 sous de renda anual), sota la invocació de sant Isidre a l'altar de Sant Domènec de la catedral de Girona, i, set mesos més tard, el 3 de febrer de 1712, Isidre Misser i Tomàs Milans signaven la permuta dels seus respectius beneficis de la catedral de Girona i de Canet de Mar, a través dels seus procuradors. Isidre Misser va ocupar la plaça de tenor de la capella de música de la parroquial de Canet de Mar des de 1730 fins que traspassà, el 1760 (cf. APCM: *Capsa admissions 1624-1856*: Ad-20 i 48).

150. APCM: *Plets 1, 1650-1750*: Pl-2, 6, 7 i 25.

151. ANC: *Llinatge Milans*, unitat 613, «Memòria de les 3 misses cotidianas y / se han de celebrar per los Srs Excms / patrons de caritat quiscuna de 4 s.», s. f.

152. ANC: *Llinatge Milans*, unitat 604, «Copia de las Ordinaciones de la Igle-/sia de Nra Señora del Palau que se forma-/ren en lo any de 1704. / Lo original de ellas está recondit en lo Arxiu / que lo Exm Sor Marques de Villafranca y de los / Velez te en lo palau de esta Ciutat de Barcelona», f. 15-16 i 43v, respectivament.

Gràcies a les llistes dels celebrants que consten en els llibres de les misses quotidianes, podem detectar les primeres —i també les darreres— funcions en les quals Tomàs Milans participà a l'església de Nostra Senyora de la Victòria, o del Palau. Així, el 29 de juliol de 1701 Milans apareix per primera vegada en la llista dels clergues que han participat en les misses dites per als benefactors de la capella, mentre que en la nòmina de les misses dites per als patrons consta per primera vegada en la del diumenge 18 de desembre de 1701.¹⁵³ Aquest fet indica que deuria rebre l'ordenació sacerdotal abans d'aquella data, és a dir, entre finals de novembre i principis de desembre de 1701.

Al capdavant de la capella del Palau, Milans es va desplaçar a Martorell, Manresa i a diversos centres eclesiàstics de Barcelona per a la interpretació de villancets amb motiu de festivitats assenyalades i per a la professió de noves religioses.¹⁵⁴ D'aquesta manera, Milans va actuar amb la capella a Martorell (1700), a la seu de Manresa (1702),¹⁵⁵ a l'església de l'Esperit Sant dels clergues regulars menors de Barcelona (1702, 1703), al monestir de Sant Pere de les Puelles (1709, 1710, 1711, 1713) i a l'església del Patriarca Sant Gaietà (1712).¹⁵⁶

La Guerra de Successió (1705-1714) va suposar un trasbals important per a aquesta capella, marcat per l'absentisme dels marquesos, la titular, Caterina de Montcada i Fajardo (1665-1727), i el seu pare, Ferran d'Aragó i Montcada (1644-1713), duc de Montalto i del Consell d'Estat de Felip V. Quan va esclatar el conflicte, els béns de Los Vélez van ser segrestats per l'arxiduc, per la qual cosa alguns músics del Palau, com Joan Galvany, Onofre Galvari, Pere Peralta i el mateix Milans,¹⁵⁷ van passar a rebre el seu sou a través d'una junta reial. Així, els anys 1712 i 1713, Tomàs Milans rebia les 120 lliures barcelonines anuals en concepte *ratione alimentorum quatur puerorum ac tiblium* [sic] de la comissió dels reials segrestos.¹⁵⁸

Barcelona esdevingué la cort reial de Carles III d'Habsburg entre els anys 1705 i 1711. Poc després de la seva arribada a la ciutat, Carles d'Àustria, el nou rei reco-

153. ANC: *Llinatge Milans*, unitat 614, «Llibre de las Misas dels Excms / patrons del Palau / y de Benefactors / de la Iglesia de Nra Sra / del Palau de la Comtesa / 1701», s. f.

154. Aquest fou el cas dels villancets que interpretà al monestir de Sant Pere de les Puelles, el 29 de desembre de 1709, per a la professió de Magdalena Ferran i Fivaller, filla del comte Ferran, membre de l'Acadèmia dels Desconfiats. Cf. Joseph R. CARRERAS Y BULBENA, «Constitució y Actes conservades de la Academia Desconfiada, anomenada també Escola y Academia dels Desconfiats», *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, núm. 74 (1922), p. 272.

155. Cf. Josep Maria VILAR, *La música a la Seu de Manresa en el segle XVIII*, Manresa, Centre d'Estudis del Bages, 1990, p. 136.

156. Cf. María Cristina GUILLÉN BERMEJO i Isabel RUIZ DE ELVIRA (coord.), *Catálogo de villancicos y oratorios en la Biblioteca Nacional: Siglos XVIII-XIX*, Madrid, Ministerio de Cultura, Dirección General del Libro y Bibliotecas, 1990, p. 389-393.

157. Josep PAVIA i SIMÓ, *La música en Cataluña en el siglo XVIII: Francesc Valls (1671 c.-1747)*, Barcelona, CSIC, 1997, p. 34.

158. Eren els diners que necessitava per a l'alimentació dels quatre tiples cantors. Arxiu de la Corona d'Aragó (ACA): *Maestre Racional*, 2827, f. 41v-42. Citat a Jordi RIFÉ i SANTALÓ, *Cantates: Tomàs Milans i Godayol (1672-1742)*, Barcelona, Tritó, 2010, p. 6.

negut per Catalunya, va voler seguir comptant amb la presència dels músics de l'orquestra de cambra que tenia al seu servei a Viena.¹⁵⁹ La seva orquestra comptava amb conjunt de corda, sis instruments de fusta i quatre de metall, i es trobava sota la direcció del concertino Franz Milliz. A aquella orquestra es van afegir els músics napolitans que, poc abans del 1708, el rei va sol·licitar al comte de Daun, virrei de Nàpols, comandats per Giuseppe Porsile, el qual assumiria la direcció del repertori religiós de la cort i actuaria en qualitat de mestre de cant de la reina.¹⁶⁰

Aquells anys, la ciutat de Barcelona va ser testimoni del fervor catòlic del nou rei, el qual assistia a nombrosos actes devocionals i religiosos, sovint a la basílica de Santa Maria del Mar.¹⁶¹ Fou en aquesta basílica on, l'1 d'agost de 1708, se celebrà la ratificació sacramental del matrimoni que el rei i la princesa Elisabet Cristina de Brunsvic-Wolfenbüttel havien contret per poders a Viena. Els reis assistien també sovint a la capella de la Concepció, ubicada al claustre de la catedral, on se celebraren molts oficis amb la presència dels cantors i instrumentistes de la capella reial. Entre 1708 i 1712, el repertori religiós d'aquella capella musical es féu sentir també en altres temples barcelonins, com a Sant Pere de les Puelles i a les esglésies dels convents de Santa Caterina, Santa Mònica i Sant Francesc.

A banda del repertori religiós, el repertori propi de la vida cortesana comprenia serenates, *dramme in musica*, obres de circumstàncies relacionades amb les celebracions de les onomàstiques i natalicis reials, victòries militars i altres esdeveniments. Les festes a palau es multiplicaren durant els anys en què el rei residí a Barcelona i la ciutat li cedí la gran sala gòtica de la Llotja de Mar, just davant del palau on residien els monarques, per donar digne compliment a les festes, els balls i les representacions teatrals de la nova cort. Les primeres interpretacions d'òperes italianes començaren a arribar a Barcelona a partir de 1708 i, entre aquell any i 1710, se'n van arribar a interpretar onze. La presència de la cort de l'arxiduc a Barcelona va afavorir la representació, amb pocs mesos de distància, d'algunes de les òperes d'A. Caldara, A. Fioré, F. Gasparini i F. Mancini que es representaven a Viena, Venècia i Roma.¹⁶²

159. Giulio Cavaletti, vicemestre i tenor; Ranuzio Valenti, soprano; quatre cantores sopranos i dues contralts; Stephan Schmid, de Praga; Michael Riedtmann, de Viena; Daniel Zimmermann, del Tirol; Gianbattista Ferrari, de Roma, i Pietro Alberti, de Venècia. Cf. Josep DOLCET, «Músiques de la Barcelona barroca (1640-1711)», a *Dansa i música: Barcelona 1700*, Barcelona, Ajuntament de Barcelona, Institut de Cultura, 2009, p. 165-224.

160. Va ser llavors quan es van incorporar a la capella reial Vincenzo Campi, tenor; Angelo Ragazzi, violí; Francesco Soprani, violoncel; Domenico Appuzo, contrabaix; Gaspare Corvo, violista, i Domenico Sarrao, arxillaüt. Cf. Josep DOLCET, «Músiques de la Barcelona barroca (1640-1711)», a *Dansa i música: Barcelona 1700*, Barcelona, Ajuntament de Barcelona, Institut de Cultura, 2009, p. 211.

161. Vegeu, en aquest sentit, Sergi CASADEMUNT I FIOU, «La Capella Reial de Carles III a Barcelona. Nova documentació sobre la música a la ciutat durant la Guerra de Successió (1705-1713)», *Revista Catalana de Musicologia*, vol. 4 (2011), p. 81-100.

162. Vegeu, en aquest sentit, Josep DOLCET, «Músiques de la Barcelona barroca (1640-1711)», a *Dansa i música: Barcelona 1700*, Barcelona, Ajuntament de Barcelona, Institut de Cultura, 2009, p. 206-210.

Tal com es fa palès en el repertori dels principals compositors catalans del segon terç del segle XVIII, l'impacte de la presència de la capella reial deixà una empremta pregona en el seu llenguatge compositiu. Francesc Valls, mestre de la catedral, com també Tomàs Milans i Lluís Serra, mestre de Santa Maria del Mar, van tendir a amplificar el tractament de la polifonia amb obres de grans dimensions, en bona part gràcies al descobriment que feren del repertori religiós vienès de Heinrich Ignaz Franz von Biber o Johann Joseph Fux, i a la influència de la grandiloqüència de la tradició romana que conegueren a Barcelona de la mà d'aquella capella reial.

Durant aquella època Milans amplificà algunes obres concebudes a vuit parts vocals amb l'afegiment d'un tercer cor instrumental o fins i tot d'un quart cor vocal de *ripieno*,¹⁶³ mentre que Valls ho exemplificà de manera notable en l'escriptura d'algunes obres polifòniques per a setze i vint-i-tres parts, amb instruments. El seu deixeble Pere Rabassa palesava la influència dels nous estils italians en el terreny de la música profana, amb l'escriptura d'obres com la cantata *Elisa gran Reina*, que escriví el 1710 per celebrar la victòria de la batalla d'Almenara i que dedicà a Elisabet Cristina de Brunsvic-Wolfenbüttel.¹⁶⁴

Respecte a aquest autor, cal dir que abans de succeir Jaume Subies a la catedral de Vic, hom el va voler vincular amb el Palau de la Comtessa. Subies fou cesat el 10 de febrer de 1713, i just un mes després Rabassa prenia possessió del magisteri vigatà; abans, però, el 19 de febrer, el canonge Miquel Joan Bosch de la catedral de Barcelona escriví al canonge Iu Cassanyes de Vic per posar-lo al corrent dels mèrits de Rabassa, entre els quals esmenta el seu talent compositiu que «[...] de present era lo descans del mestre Valls» i l'interès que diversos centres han mostrat per obtenir els seus serveis «[...] a est Rabassa lo an volgut fer anar a Urgell per lo magisteri, a Gerona, y ara últimament al Palau».¹⁶⁵ Desconeixem en què es deuria basar el canonge Cassanyes per escriure aquella afirmació i val a dir que en la documentació del Palau no hem sabut veure cap indici en aquest sentit, cosa que podria fer pensar en una informació oral, un rumor que, en cas de ser cert, potser posaria al descobert les intencions de Milans d'abandonar el Palau abans del setge.

El 2 de setembre de 1711, Tomàs Milans, juntament amb Francesc Valls, mestre de la catedral, Lluís Serra, mestre de Santa Maria del Mar, i Francesc Llusà, organista del Pi, va formar part del tribunal d'oposicions al magisteri del Pi, convocades arran del traspàs de Benet Buscarons. S'hi van presentar «lo Ldº Pau

163. Cf. BNC: M 746/21.

164. Vegeu Francesc BONASTRE, «Pere Rabassa, "... lo descans de mestre Valls". Notes a l'entorn del tono *Elissa, gran Reyna* de Rabassa i de la missa *Scala Aretina* de Francesc Valls», *Bulletí de la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi*, vol. IV-V (1990-1991), p. 81-104.

165. Arxiu de la Catedral de Vic (ACV): *Cartera*, s. n., 19 de febrer de 1713. Citat a Francesc BONASTRE, «Pere Rabassa, "... lo descans de mestre Valls". Notes a l'entorn del tono *Elissa, gran Reyna* de Rabassa i de la missa *Scala Aretina* de Francesc Valls», *Bulletí de la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi*, vol. IV-V (1990-1991), apèndix documental 7, p. 99.

Llinas, lo Ld^o Jaume Cassellas, lo / Ld^o Franc^o Ordeitg, lo Ld^o Joseph Fortó / y lo Ld^o Joseph Picañol. Uns y altres han / assistit a tots los exercicis que se son fets / en la present Iгла. com també han complert / ab la obligació de salm y Villancico que / sels dona dintre las 24 horas [...]». El tribunal deliberà atorgar la plaça a Pau Llinàs, tot i que «[...] tots sinc opositors son / habils é idoneos per la obtencio de dit pues-/to pero ab esta diferencia, que al Ld^o Pau / Llinas graduam y se li deu de justicia lo / primer lloch per haver obrat en tot ab / major acert que los demes, excedintlos tant / en la viveza del discorrer com en la preste-/za del executar, acompanyant estas circums-/tancias un singular acert, eventse demos-/trat major en la composició de salm y / villancico ahont es gran lo exces que fa als / demés [...]».¹⁶⁶ Val a dir que Llinàs actuava d'interí al Pi des de la jubilació de Benet Buscarons, el 1708, la qual cosa li atorgava una posició de preferència respecte als altres opositors, sobretot si comptava amb el consens implícit dels comunitaris.

A finals d'aquell mateix mes —el 27 de setembre de 1711—, el rei abandonava Barcelona per succeir el seu germà Josep I en el tron imperial, deixant la reina Elisabet en qualitat de regent i representant de la Casa d'Àustria. Però la traïció dels països aliats va comportar l'agreujament de la situació i, amb ella, la marxa de tots els membres de la cort i de la capella reial. Després de la desfeta de l'11 de setembre de 1714, amb l'entrada de les tropes de Felip V a Barcelona, el monarca borbó va represaliar els músics catalans que havien romàs fidels o vinculats a la causa austriacista.¹⁶⁷

El novembre de 1714, els músics de la capella del Palau —Cassanyas, Novell, Segura, Balfa i el baixonista Serrat— van ser estranyats de la capella per haver estat nomenats per l'arxiduc.¹⁶⁸ A finals d'octubre, el mestre Tomàs Milans, malgrat no figurar de manera tàcita en la relació dels represaliats, va haver de marxar de Barcelona i, davant la impossibilitat de residir a Canet, anà a cercar refugi a la catedral de Girona, on posseïa el benefici de sant Isidre.

La documentació del Palau ens permet seguir el rastre de les petjades de Tomàs Milans fins al darrer moment de la seva presència a Barcelona. Així, per exemple, en el llibre del bosser de les misses cantades i aniversaris, hi fa la seva darrera aparició el 15 d'octubre;¹⁶⁹ en el dipòsit dels ploms de les distribucions, hi consta que percebé onze lliures i divuit sous per les set misses que digué durant aquell mes,¹⁷⁰ mentre

166. APSMP: *Fons Francesc Baldelló*, 21/1.

167. Francesc Valls fou desposseït del magisteri catedralici mentre la seva missa *Scala Aretina* era objecte de censura i falses polèmiques; Pere Rabassa va marxar de Vic cap a València (maig de 1714) i Sevilla (1728).

168. Cf. Jordi RIFÉ I SANTALÓ, «La música al Palau de la Comtessa de Barcelona durant el govern de l'arxiduc Carles d'Àustria a Catalunya (1705-1714)», *Revista Catalana de Musicologia*, vol. II (2004), p. 135, nota al peu 31.

169. ANC: *Fons Arxiu del Palau Requesens*, unitat 610, «En este libro se han recopilado las rela-/ciones del Bolsero de las festividades, Mis-/sas cantadas y Aniversarios celebradas / en la capilla de N^a Sr^a del Palau des de /1701 hasta al de 1741», s. f.

170. ANC: *Fons Arxiu del Palau Requesens*, unitat 611, «Llibre dels Ploms y distribucions dels capellans comensat / als 8 de 7bre de 1706 per mi Mathias Ambros Cap^a Mayor», s. f.

que el llibre de les misses per als patrons i benefactors arriba a precisar les darreres dates en què oficià a la capella del Palau: foren els dies 22, 23 i 24 d'octubre de 1714.¹⁷¹

Mentrestant a Girona, les actes capitulars del 22 d'octubre ja donaven avís de la seva imminent arribada a la seu. Prèviament, Milans s'hauria adreçat al capítol gironí a fi de ser acceptat al cor catedralici per participar en la celebració dels oficis litúrgics, «reverendus Thomas / Milans Magister Capelle musice petit licentiam [...] de cantatur et dum divina officia celebrantur».¹⁷² Cinc dies després, el 27 d'octubre, el comissari de música de la catedral proposava al capítol que, atesa l'arribada de Milans a Girona, i davant la novetat de la seva presència en el cor de la seu en qualitat de resident, hom fes com si no el veiés, atès que no s'havia consumat el seu accés al magisteri de la catedral: «Thomas Milans / magister capelle musice est perventus in hanc civitatem / ad suum magisterium exercendum, et cum de dicto Mag-/ gisterio non possessio sumatur, exponit vestre Doⁿⁱ, ut / cum in chorum intrabit ad residendum, nullara no-/ vitatem excitet individuis vestre D^{onis} Resolutum om-/ nes individui sint in hac intelligentia».¹⁷³ A mitjan març de 1715 Milans ja constava com a mestre de capella de la catedral de Girona.

L'entrada silenciosa a Girona estaria en consonància amb la seva discreta marxa de Barcelona arran de la ferotge repressió que els borbons exercien a Catalunya contra els seguidors de l'arxiduc Carles.

Molt pocs dies després de la seva partença de Barcelona, un nou mestre passava a ocupar el seu lloc al magisteri del Palau:

El Sr Dn José Picañol, maes-/tro de capilla, ha tomado possession / al 7 de Nbre de 1744 [sic] [1714] por renun-/cia del Rdo. Tomas Milans Pbro.¹⁷⁴

En el decurs del segle XVIII, la capella del Palau visqué una època d'or. A Picanyol el succeïren Bernat Tria (1726-1754) i Josep Duran (1756-1781), el qual «a 2 de julio de 1749 partió de esta capital para Italia con el fin de instruirse en la escuela de musica italiana».¹⁷⁵ La capella comptà amb una plantilla instrumental de dos oboès, fagot, dues trompes, quatre violins i contrabaix, els quals, sumats als cantors, arribaren a ser entre catorze i setze músics:

[...] los cantores eran todos beneficiados de la casa y si algun seglar era admitido recibia su oencion como cantor [...] Esta capilla desempeñaba las funciones de muchas

171. ANC: *Fons Arxiu del Palau Requesens*, unitat 613, lligall 625, «Llibre de las Misas dels Excms. Srs. Patrons y Bene-/factores de la Iglesia del Palau / 1714», s. f.

172. Arxiu de la Catedral de Girona (ACG): *Resoluciones*, 1710-1715, f. 272.

173. ACG: *Resoluciones*, 1710-1715, f. 258.

174. ANC: *Fons Arxiu del Palau Requesens*, unitat 522, «Maestros de capilla que ha habido en nuestra capilla vul-/garmente llamada del Palau, desde el año 1593 en que aparece la plaza / ô sea capellania con obligacion al magisterio», s. f.

175. ANC: *Fons Arxiu del Palau Requesens*, unitat 522, «Maestros de capilla que ha habido en nuestra capilla vul-/garmente llamada del Palau, desde el año 1593 en que aparece la plaza / ô sea capellania con obligacion al magisterio», s. f.

iglesias de esa capital. Contabanse regularmente entre cantores, instrumentos y organista, que era el cuerpo de toda la capilla, de 14 a 16 plazas.¹⁷⁶

Val a dir que dos dels deixebles de Tomàs Milans dels quals ja hem parlat feren la seva carrera musical a la capella del Palau. Es tracta de Cosme Palmés, el qual ocupà una capellania de cantor fins que traspassà, el 28 de juliol de 1766,¹⁷⁷ i d'Anastasi Barberà, el qual el 1720 regia l'organistia del Palau, abans d'Antoni Mestres.¹⁷⁸ Ambdós, juntament amb el mestre Milans, foren testimonis excepcionals d'alguns dels miracles obrats per sant Josep Oriol i, tal com hem vist, tots dos van aportar les seves declaracions en la seva causa de beatificació.

176. ANC: *Fons Arxiu del Palau Requesens*, unitat 522, «Maestros de capilla que ha habido en nuestra capilla vul-/garmente llamada del Palau, desde el año 1593 en que aparece la plaza / ô sea capellania con obligacion al magisterio», s. f.

177. ANC: *Fons Arxiu del Palau Requesens*, unitat 436, «Nomenaments de capellas entre 1546 i 1891».

178. ANC: *Fons Arxiu del Palau Requesens*, unitat 522.